

Papyri lezen in de klas

Een selectie Griekse teksten uit Egypte
voor de middelbare scholier
met achtergrondinformatie, aantekeningen en opdrachten

A.V. Bakkers
2007/2010

Algemene instructies voor de leerling

Voor je liggen nieuwe Griekse teksten om te vertalen. De komende tijd ga je je echter niet zomaar bezig houden met Grieks, maar met Griekse *Papyrologie* en *papyri*: daarom zul je ook wat leren over *papyrus*, het materiaal waarop deze teksten geschreven zijn, over Egypte, de plaats waar deze teksten vandaan komen, en je zult leren hoe je zelf een tweeduizend jaar oude tekst op papyrus kunt ontcijferen.

Wat heb je daarbij nodig?

In deze map is informatie verzameld om je hierbij te helpen. Daarnaast zul je een woordenboek nodig hebben, en een grammaticaboekje: in deze map zijn namelijk alleen de woorden en vormen uitgelegd die typisch zijn voor het Grieks op de *papyri*. Dat is het zogenaamde 'koinè-Grieks': ook het Nieuwe Testament is in deze versimpelde vorm van het klassieke Grieks geschreven.

Verder heb je natuurlijk een multomap nodig om je antwoorden en je eigen aantekeningen in op te schrijven, en om deze papieren in op te bergen.

Deze map:

Begin nu eens met te bekijken wat er eigenlijk voor je ligt: een hoop gekleurde blaadjes, wat is de logica daarachter?

- deze algemene instructies zijn net als de rest van de *Algemene informatie* op groen papier geprint. Bij 'algemene informatie' hoort bijvoorbeeld een uitleg over wat Papyrologie en papyri nu eigenlijk zijn.
- De *Griekse teksten* en de *Afbeeldingen* van de teksten zijn op het gele papier gedrukt,
- De *Aantekeningen* die je kunnen helpen met moeilijkheden in de tekst zijn rood
- De *Opdrachten* en vragen die je bij de teksten zult maken, zijn blauw

Al deze verschillende kleuren maken het eenvoudiger de gegeven informatie te ordenen en op te zoeken.

Werkwijze:

Voordat je begint met het vertalen van de Griekse teksten kun je het beste even de *Algemene informatie* doorlezen, zodat je alvast wat weet over wat de papyri zijn en waar ze vandaan komen. Ook vind je er een uitleg over de misschien wat vreemde tekens en punten die je in de teksten zult zien staan.

Bekijk daarna de *Griekse teksten*: ze zijn ingedeeld in drie groepen; aan de groep kun je dus al zien waar de teksten over zullen gaan. Je hoeft de teksten niet in volgorde te vertalen. Het is echter wel zo dat de eerste teksten in elke groep (evenals de eerste groep in zijn geheel), iets makkelijker zijn dan de laatste.

De meeste *Opdrachten* gaan over de inhoud van de teksten. Je zult deze dus eerst moeten vertalen. Een paar van de opdrachten gaan echter niet over de inhoud van de teksten, maar over de *Afbeeldingen* van de teksten, of over de algemene informatie: je kunt zelf beslissen in welke volgorde je de opdrachten maakt.

De *Aantekeningen* zijn erg belangrijk bij het vertalen, houd ze dus goed in de gaten.

Daarin vind je namelijk uitleg over bijvoorbeeld rare werkwoordsvormen, of over woorden die je in je normale woordenboek niet zult tegenkomen, omdat ze typisch zijn voor de Egyptische papyri die je aan het vertalen bent.

Nu je weet wat er allemaal voor je ligt, kun je zelf besluiten waar je mee begint. Veel plezier!

Algemene informatie

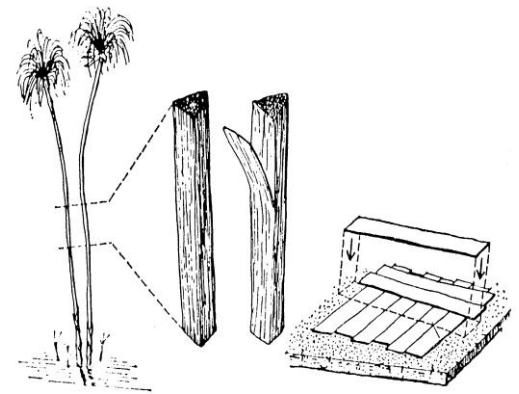
Wat is papyrus?

Papyrus (meervoud: papyri) is het 'papier' van de oudheid; het werd van ongeveer 3000 voor Christus tot 1100 na Christus, van Engeland tot in India gebruikt. Toch wordt papyrus vooral in Egypte teruggevonden. In het droge woestijnzand is het papyrus bewaard gebleven, terwijl het in de vochtigere aarde van bijvoorbeeld Italië en Griekenland is weggerot. Papyrus wordt gemaakt van de papyrusplant (zie afbeelding 1): een hoge plant met een driehoekige stengel en een grote pluim, die in moerassige gebieden groeit. Vroeger groeide deze plant vooral in Egypte, in het moerassige gebied rond de Nijl. Vanuit Egypte werd het geëxporteerd naar de rest van de wereld. Tegenwoordig vind je de papyrusplant in het wild bijvoorbeeld nog in Oeganda.

Om papyrusbladen te maken¹ (zie afbeelding 1) werd de stengel van de papyrusplant in repen gesneden. Deze repen werden kruiselings op elkaar gelegd en onder druk gedroogd, zodat er sap uit de stengels kwam dat de stroken aan elkaar lijmde. Daarna werd het blad met een (puim)steen glad gemaakt (de stroken van de papyrus bleven nog wel zichtbaar), zodat je er makkelijker op kon schrijven met een rietpen. Dat was de pen die de Grieken gebruikten, hij lijkt wel wat op onze vroegere kroontjespen. De losse papyrusbladen waren ongeveer 30 bij 30 cm. en werden vaak aan elkaar geplakt tot een rol. Dit was de normale vorm van een boek in die tijd; er zijn rollen gevonden van wel 17 meter lang!

¹Bezoek ook eens deze Amerikaanse website, met een *slide show* over moderne papyrusfabricatie: http://www.lib.umich.edu/papyrus_making/

Tegenwoordig worden papyri bij archeologische opgravingen in Egypte voorzichtig uit het woestijnzand gehaald, schoongemaakt, en gepubliceerd door *Papyrologen*, over wie zodadelijk meer. Zo zijn er al meer dan 50.000 papyri gepubliceerd, en minstens zoveel papyri liggen nog ongelezen in musea en universiteiten.

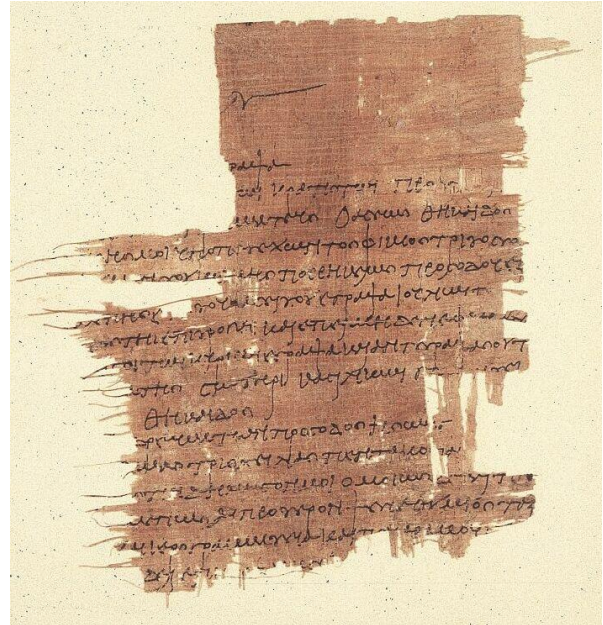

Afbeelding 1 Papyrus maken

Wat is Papyrologie?

Papyrologie is het ontcijferen en bestuderen van teksten die op papyrus zijn overgeleverd. Behalve op papyrus werd er in de oudheid ook op potscherven (*ostraka*) geschreven. Aardewerken potten werden heel veel gebruikt: als er eens een pot kapot viel kon men de scherven gratis als schrijfmateriaal gebruiken. Papyrus daarentegen werd alleen door de staat gemaakt en moest dus gekocht worden. Op linnen en perkament werd ook geschreven, en soms op hout, maar in Egypte groeien niet veel bomen. Ook de teksten op deze materialen worden door papyrologen bestudeerd.

De meeste teksten op papyrus zijn geschreven in het Grieks; bij het kopje Geschiedenis hieronder kun je lezen hoe Grieks zo belangrijk werd in Egypte. Maar op papyri uit Egypte is natuurlijk ook Egyptisch geschreven (de taal met de tekeningen, Hiërogliefen, al rond 3000 v.Chr, en de daarvan afgeleide talen Hiëratisch en Demotisch, en later Koptisch, het Egyptisch in Griekse letters), Aramees (de taal van de Perzen, die Egypte een tijd hebben overheerst, zie het *tijdsoverzicht*), Syrisch, Latijn (nadat Egypte door Octavianus was ingelijfd bij het grote Romeinse Rijk) en Arabisch (nadat Egypte veroverd was door de Arabieren). Al deze talen worden door verschillende soorten papyrologen bestudeerd. Waar we het hier over zullen hebben is de Griekse Papyrologie.

Afbeelding 2 P.Select. 21 (Grote Oase, 3^e eeuw n.Chr.)

Het nut van Papyrologie

In de Griekse Papyrologie wordt een onderscheid gemaakt tussen *literaire* en *documentaire Papyrologie*. De namen zeggen het al: literaire Papyrologie houdt zich bezig met Griekse literatuur op papyri, zoals Homerus, Plato, Euripides en ga zo maar door. Deze literatuur werd gelezen door hoger opgeleide mensen in Egypte. Via de papyri zijn (delen van) boeken van bekende Griekse schrijvers overgeleverd die niet via de middeleeuwse manuscripten in kloosters tot in onze tijd bewaard zijn gebleven.

Waar je je hier mee bezig gaat houden, en wat er vanaf nu bedoeld wordt wanneer het over Papyrologie of papyri gaat, is documentaire Papyrologie. Documentaire papyri zijn de documenten van alledag, zoals brieven, boodschappenlijstjes, contracten en petitie's. Je zult misschien denken: 'Een contract? Is dat niet vreselijk saai?' Welnee! Door het lezen van de papyri leren we veel over het leven in de oudheid: via deze documenten kom je in direct contact met de oudheid, die daardoor tastbaar wordt. In een contract lees je wat de mensen tweeduizend jaar geleden voor zaken deden: ze leenden bijvoorbeeld geld, graan of olie, verkochten huizen en ezels, huurden kamers, enzovoort. In een brief lees je wat de mensen toen bezig hield, bijv. ziekte, geboorten, geld. In een petitie lees je waarover mensen klaagden bij de overheid - kortom, je zult de gewone mensen achter de geschiedenislessen leren kennen. Daarbij zul je ontdekken dat ze helemaal niet zo anders waren dan jij en ik.

Een beknopte geschiedenis

De geschiedenis van Egypte gaat terug tot wel meer dan 3000 jaar vóór het begin van onze jaartelling, toen de eerste Farao's regeerden en de beroemde piramides werden gebouwd om hen in te begraven. In de loop van de eeuwen is Egypte een aantal keer door vreemdelingen veroverd, zoals door de Perzen in 525 v.Chr. Wat voor de Griekse Papyrologie van belang is, is

de grote veroveringstocht van Alexander de Grote. Deze Grieks-Macedonische veldheer veroverde, zoals je vast wel weet, zóveel land dat hij tot in India is gekomen – en in 332 v.Chr. veroverde Alexander ook Egypte. Na de dood van Alexander de Grote in 323 v.Chr., werd een van zijn generaals, Ptolemaios, de nieuwe heerser van Egypte. Hij liet zich farao noemen zoals de Egyptische koningen vóór hem. De regeringsperiode van zijn dynastie, zijn nakomelingen die vaak ook Ptolemaios heetten, noemen we de Ptolemeïsche tijd. Ptolemaios was net als Alexander de Grote van Grieks - Macedonische komaf en sprak dus Grieks, wat ervoor zorgde dat het hele Egyptische hof Grieks moest spreken. Daardoor werd het belangrijk voor mensen die hogerop wilden komen om Grieks te kunnen spreken. Ook vestigden vele Griekssprekende soldaten uit Alexanders leger zich nu in Egypte. Omdat Alexander de Grote al had ingesteld dat alle administratie (contracten, belastingen en dergelijke) in het Grieks moest worden opgesteld, gebeurde het dat op een gegeven moment de meeste mensen in Egypte wel Grieks konden spreken en/of schrijven, en dat zien we terug in de taal van de papyri.

Aan de Ptolemeïsche tijd kwam een einde in de eerste eeuw v.Chr., toen Egypte werd ingelijfd bij het Romeinse Rijk. Je kent vast het verhaal van Kleopatra, de laatste koningin van Egypte, die eerst een relatie had met Julius Caesar en na zijn dood met Marcus Antonius, een belangrijke Romeinse generaal. Kleopatra en Marcus Antonius vochten in de Romeinse burgeroorlog samen tegen Octavianus, de adoptiefzoon van Julius Caesar, die later Augustus werd genoemd en de eerste keizer van Rome werd. In 31 v.Chr. versloeg Octavianus hen tijdens de zeeslag bij Actium en veroverde zo Egypte, waarna Marcus Antonius en Kleopatra volgens de verhalen zelfmoord pleegden. Deze Kleopatra was feitelijk al de zevende koningin van Egypte die zo heette: net als de naam Ptolemaios bij de koningen hoorde, hoorde de naam Kleopatra bij de koninginnen van de Ptolemeïsche dynastie.

Toen Egypte een provincie van het Romeinse Rijk werd, pasten de Romeinen het bestuur een beetje aan, maar de (administratieve) voertaal bleef Grieks. In de eeuwen daarna zijn er natuurlijk ontzettend veel dingen veranderd binnen Egypte – probeer maar eens te bedenken wat er de laatste 50 jaar alleen al in Nederland veranderd is! Belangrijk was bijvoorbeeld de komst en verspreiding van het Christendom. Een grote verandering vond plaats vanaf 641 n.Chr., toen Egypte werd veroverd door de Arabieren. In de eeuwen daarna werd het Christendom grotendeels vervangen door de Islam, en werd langzaamaan het Grieks vervangen door het Arabisch. Daarom stopt de Griekse Papyrologie ongeveer in de 7^e -8^e eeuw, waarna Arabisten het onderzoek naar de geschiedenis van Egypte overnemen.

Tijdsoverzicht²

3200- 525 v.Chr. Dynastiën van Farao's

525 v.Chr. De Perzische koning Kambyzes verovert Egypte.

ca. 460 .Chr. Herodotus bezoekt Egypte, hij beschrijft dit in boek 2 van zijn *Historiën*.

Ptolemeïsche Tijd

332 Alexander de Grote verovert Egypte en sticht een nieuwe hoofdstad, Alexandrië.

323 Alexander sterft, maar zijn grote rijk bestaat nog: generaal Ptolemaios wordt gouverneur van Egypte.

305 Egypte is definitief los van Alexanders grote rijk, Ptolemaios is officieel Farao.

285-246 Farao Ptolemaios II Philadelphos ontgint land in de *Fayum*, en sticht de beroemde Bibliotheek in Alexandrië. Het Oude Testament wordt in het Grieks vertaald door Joodse geleerden.

² Gebaseerd op het 'Chronological survey' in *The New Papyrological Primer, Second Edition, Revised* (Leiden, 1994), pp. 6-13, van P.W. Pestman.

- 222-116 o.a. verscheidene (burger)oorlogen
 51-30 Kleopatra (VII) regeert, een tijd met haar broers, Ptolemaios XIII en XIV, en een tijd met haar zoon Caesarion.

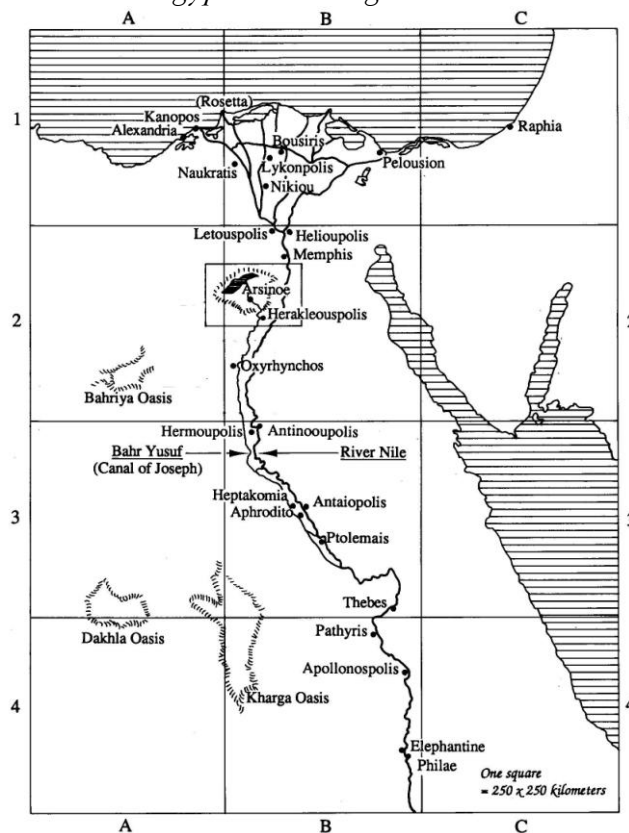
Romeinse Tijd

- 31 Octavianus verslaat Marcus Antonius en Kleopatra tijdens de slag bij Actium.
 30 v.Chr.
 - 14 n.Chr. De regering van Octavianus/Augustus: Egypte is een Romeinse provincie geworden.
 115-117 De Joodse opstand tijdens Trajanus' regering (98-117).
 212 Door middel van de *Constitutio Antoniniana* maakt keizer Caracalla elke inwoner van het Romeinse Rijk een Romeins burger. De nieuwe burgers in Egypte nemen als eerste naam (echte Romeinen hebben er immers drie) vaak Αὐρήλιος/Αὐρηλία aan, de naam van de keizer (zie tekst B 6)
 249-251 De eerste Christenvervolgingen, onder keizer Decius.

Byzantijnse Tijd

- 284-305 Regering van Diocletianus: hij verdeelt Egypte in 3 Romeinse provincies en reorganiseert de administratie. Nog meer Christenvervolgingen.
 313 Constantinus maakt met een edict een einde aan de Christenvervolgingen.
 395 Het Romeinse Rijk wordt in een Westers en een Oosters deel verdeeld, Egypte hoort bij het laatste.
 639-641 Egypte wordt veroverd door Arabieren.

Egypte in kaart³ gebracht:

Afbeelding 3 *Egypte* (Ten noorden van Egypte ligt de Middellandse Zee, in het oosten de Rode Zee)

³ Gebaseerd op het kaartje in *The New Papyrological Primer* (zie noot 2), p. 311.

De aloude indeling van Egypte in districten en provincies bleef lange tijd hetzelfde: de indeling die de oude Farao's al hadden gemaakt werd grotendeels overgenomen door de Ptolemeërs, en door de Romeinen na hen. Pas in de Byzantijnse tijd verandert de structuur ingrijpend (*zie het tijdsverzicht hierboven*). Egypte was verdeeld in drie grote districten: het zuiden van Egypte, dat 'Boven-Egypte' werd genoemd omdat het stroomopwaarts, aan de bovenkant van de Nijl ligt; Midden-Egypte en Beneden-Egypte, het noorden. De riviertakken in het noorden vormen samen een driehoek, de vorm van de letter *delta* op zijn kop; dit gebied wordt dan ook wel de *Nijldelta* genoemd. Egypte was verder verdeeld in (rond de 30-40) provincies (νομοί) met elk een hoofdstad (μητρόπολις), zoals de stad Hermoupolis in de provincie Hermopolites en Arsinoë in de Fayum. De provincies waren onderverdeeld in *toparchieën* (τοπαρχία), die zelf weer waren onderverdeeld in dorpen (κῶμαι). Aan het hoofd van het land stond de farao, ofwel de koning (βασιλεύς), en in de Romeinse tijd natuurlijk de Romeinse keizer. De keizer koos iemand die hij vertrouwde om als *praefectus Aegypti* Egypte in zijn plaats te regeren. Aan het hoofd van een van de drie grote districten stond een *epistrateeg* (ἐπιστράτηγος), aan het hoofd van een provincie een *strateeg* (στρατηγός) en van de *toparchie* en het dorp de *τοπάρχης* en de *κωμάρχης*.

In de woestijn aan de westkant van de Nijl zie je een aantal oases liggen, zoals de Dakhla-oase en de *Fayum*, te zien binnen het kader in vak 2 A-B. De Fayum (met als hoofdstad Arsinoë, vernoemd naar de vrouw -en zus- van farao Ptolemaios II) was de grootste oase in Egypte. Oorspronkelijk bestond de Fayum uit een groot meer en moerasland, goed om in te jagen en te vissen. Door farao Amenemhat III (hij regeerde in het Middenrijk, de periode 1842-1797 v.Chr.) werd er door drooglegging van het moeras met onder andere een systeem van dijken, landbouwgrond gecreëerd. In de 3^e eeuw v.Chr. ging koning Ptolemaios II verder met het verbeteren van de irrigatie en het vergroten van de hoeveelheid landbouwgrond.

De Egyptische maanden

De maandnamen die in de Griekse papyri worden gebruikt zijn doorgaans de oude Egyptische namen, en zullen je misschien wat vreemd in de oren klinken. De indeling van het jaar van de oude Egyptenaren was anders dan de onze. Er waren 12 maanden van ieder 30 dagen, met aan het einde van het jaar 5 extra dagen. Het Egyptische leven werd beheerst door de landbouw en door het overstroomde van de Nijl, de rivier die het land vruchtbaar maakte. Telkens wanneer de Nijl was overstroomd liet het water namelijk een heel vruchtbare laag modder achter op het overstroomde land. Het Egyptische jaar begon wanneer de Nijl op zijn hoogst stond, in september (op de eerste Thoth). Ongeveer een maand daarna, wanneer de rivier weer binnen zijn oevers was getreden, begon het zaaien van granen. Naast graan waren ook olijven,

voor olie en om te eten, en druiven, voor wijn en azijn, belangrijke producten.

Egypte	Nederland
Θώθ	29/08 – 27/09
Φαῶφι	27/09 – 27/10
Άθύρ	28/10 – 26/11
Χοίακ	27/11 – 26/12
Τϋβι	27/12 – 25/01
Μεχείρ	26/01 – 24/02
Φαμενώθ	25/02 – 26/03
Φαρμοϋθι	27/03 – 25/04
Παχών	26/04 – 25/05
Παϋνι	26/05 – 24/06
Έπειφ	25/06 – 24/07
Μεσορή	25/07 – 23/08
αί έπαγόμεναι	24/08 – 28/08

Cijfers in het Grieks

Om cijfers uit te drukken in het Grieks wordt het alfabet gebruikt, met bijzondere oude letters voor de cijfers 6, 90 en 900. Het grootste getal wordt voorop gezet, de cijfers die daarachter staan moet je er bij op tellen. Bijvoorbeeld: 'Γ ρ ξ η is omgerekend 3000 + 900 + 60 + 8 = 3968. Wanneer een getal een dagdatum of een uur aanduidt, staat er vaak een horizontaal streepje boven.

α	-	1	ι	-	10	ρ	-	100	'Α	-	1000
β	-	2	κ	-	20	σ	-	200	'Β	-	2000
γ	-	3	λ	-	30	τ	-	300		-	enzovoort
δ	-	4	μ	-	40	υ	-	400		-	
ε	-	5	ν	-	50	φ	-	500	*	ς	: stigma
ς*	-	6	ξ	-	60	χ	-	600		ϙ	: qoppa
ζ	-	7	ο	-	70	ψ	-	700		ϰ	: sampi
η	-	8	π	-	80	ω	-	800			
θ	-	9	ϙ*	-	90	ϰ*	-	900			

Hulpmiddelen bij het lezen en ontcijferen van papyri

Zoals je zult zien op de foto's en in de teksten schreven de mensen in Egypte tweeduizend jaar geleden niet helemaal op dezelfde manier Grieks als jij en ik tegenwoordig.

Handschrift in de papyri⁴

De Griekse letters die je kent uit moderne boeken zijn een beetje anders dan op de papyri: er werd vroeger een mengsel van hoofd- en kleine Griekse letters gebruikt (hoewel de Egyptenaren en Grieken zelf dat onderscheid nog niet maakten). Vergeet ook niet dat er van ongeveer 300 v.Chr. tot 800 n.Chr. Grieks op papyri werd geschreven, door ontzettend veel verschillende mensen: vergelijk je handschrift van vandaag maar eens met dat van gister, en dan met het handschrift van je grootouders. Je ziet dat de letters er steeds anders uit zien - precies zo ontwikkelen de handschriften op papyri zich. Het is erg leuk om papyri te ontcijferen: te puzzelen over de letters die je ziet, te kijken of je daar zelf woorden van kan maken en uiteindelijk of je zelf een tweeduizend jaar oude tekst kunt lezen!

De taal in de papyri

Je zult merken dat men in de oudheid niet het klassieke Grieks gebruikte dat we kennen van bijvoorbeeld Plato of Homerus, maar een soort spreektaal: in de papyri wordt doorgaans koinè-Grieks geschreven, zoals in het Nieuwe Testament. Koinè-Grieks bevat wat andere woorden en simpelere werkwoordsvormen dan het klassieke Grieks. Omdat de spreektaal werd opgeschreven, werden bepaalde klanken(combinaties) die allemaal op dezelfde manier werden uitgesproken, ook op dezelfde manier opgeschreven, zoals onder andere υ-οι, ε-αι. De

⁴ Zie hierover bijvoorbeeld ook het boekje van F.A.J. Hoogendijk en B.P. Muhs, *Handschrift op papyrus. De ontwikkeling van Egyptisch en Grieks schrift* (Kleine Publicaties van de Leidse Universiteitsbibliotheek, nr. 65, 2005).

verwisseling ει-ι-η noemen we *iotacisme*, omdat de klanken als de Griekse *iota* werden uitgesproken (onze *ie*-klank dus).

Er waren maar weinig mensen in Egypte die zelf goed konden lezen of schrijven. Veel mensen konden weinig meer dan hun handtekening schrijven onder een contract of brief. Daarom werd vaak gebruik gemaakt van een dorpsschrijver, maar die kon zelf ook niet altijd zo goed schrijven! Vandaar dat er in een papyrus nogal eens schrijffouten worden gemaakt.

Let op: als je bij het vertalen een woord tegenkomt dat er vreemd uitziet, kijk dan eerst even naar de kleine woordjes onder de tekst: daar staat per regel aangegeven wat de juiste spelling is van verkeerd geschreven woorden.

Gepubliceerde teksten

Bij papyrologie, het bestuderen en lezen van papyri, hoort ook het publiceren van de papyri: de ontcijferde tekst wordt uitgegeven samen met een vertaling en commentaar. De titels van die boeken worden voor het dagelijks gebruik afgekort, zoals 'P. Oxy. 1': dat staat voor 'The Oxyrhynchus Papyri, part 1'. In de afkorting wordt met 'P.' aangegeven dat het om een papyrus - editie gaat. Er bestaan namelijk ook ostrakon - edities, waarin potscherven worden gepubliceerd: deze worden afgekort tot bijvoorbeeld 'O. Wilcken' ('*Griechische Ostraka*', geschreven door prof. U. Wilcken).

Misschien had je het zelf al bedacht of heb je het al wel gezien op de foto's verderop in deze bundel, maar papyri die honderden jaren in het zand hebben gelegen zien er natuurlijk niet meer zo mooi uit als toen ze voor het eerst beschreven werden. Vaak zitten er kleine wormgaatjes in, of zijn zelfs hele grote stukken van het document verloren gegaan. Om dit soort beschadigingen aan te geven in de gepubliceerde tekst, maar ook om aan te geven wanneer de schrijver van de papyrus een schrijffout heeft gemaakt, of wanneer de uitgever van de tekst de papyrus niet helemaal kan ontcijferen, zijn in Leiden aan het begin van de 20e eeuw symbolen bedacht, die tegenwoordig overal in de wereld worden gebruikt:

- [] in de papyrus zit een *lacune*, een gat: de letters tussen deze haken zijn door de moderne uitgever aangevuld
- < > de schrijver van de papyrus heeft een letter/woord vergeten op te schrijven: de letters tussen deze haken zijn door de moderne uitgever aangevuld
- [[]] de letters tussen deze haken zijn door de schrijver van de papyrus doorgestreept
- () wanneer de schrijver een woord heeft afgekort, staat de oplossing van de afkorting tussen deze haken
- { } de moderne uitgever van de papyrus meent dat de letters tussen deze accolades, die wel op de papyrus staan, hier niet moeten staan
- ‘ ’ de schrijver heeft iets boven de normale regel geschreven
- αβγ de uitgever is er niet zeker van dat deze letters er staan zoals hij ze gelezen heeft
- ... de uitgever geeft aan dat er sporen van letters te zien zijn op de papyrus (elke punt is 1 letter), maar dat hij ze door beschadiging, vuil of iets dergelijks niet kan lezen.
- l. dit betekent 'lees', oftewel 'lees dit woord op deze manier': je ziet het staan bij de klein gedrukte woorden onder de teksten. Dit zijn woorden die door de oude Egyptenaar in de tekst anders zijn gespeld dan wij doen, onze spelling staat daarom voor de duidelijkheid onder de tekst in het zogenoemde *kritisch apparaat*.
- | regelscheiding: dit zul je in de *Aantekeningen* tegenkomen midden in een woord of tussen twee woorden in: het geeft aan dat vanaf deze streep de woorden op de papyrus op de volgende regel staan.

De papyri die jij gaat vertalen zijn redelijk onbeschadigd, maar deze tekens zul je hier toch ook in de teksten tegenkomen. Zo kun je zelf zien in hoe goede (of slechte) staat de papyri die je leest zijn overgeleverd.

De Griekse teksten

Bij elke tekst staat het boek waarin hij is gepubliceerd (bijvoorbeeld P. Oxy., deel 12) met het nummer van de papyrus (1487), de datering (4e eeuw na Christus) en de herkomst in Egypte (Oxyrhynchus); de plaatsen kun je vinden op de kaart van Egypte in de Algemene informatie.

Let bij het vertalen goed op het blad met Aantekeningen bij de teksten, en op de aantekeningen die hier onder de teksten (in het 'kritisch apparaat') staan; vreemde tekens in de teksten worden uitgelegd in de Algemene informatie onder het kopje 'Gepubliceerde teksten'. Succes!

A: Gewone mensen: persoonlijke documenten

1: *Uitnodiging voor een bruiloft*

P. Oxy. 12. 1487

4e eeuw n.Chr., uit Oxyrhynchus

- 1 Καλῖ σε Θέων
- 2 υἱὸς Ὑριγένους
- 3 εἰς τοὺς γάμους τῆς
- 4 ἀδελφῆς ἑαυτοῦ
- 5 ἐν τῇ αὐρίον ἦτις
- 6 ἐστὲν Τῦβι θ
- 7 ἀπὸ ὠρ(ας) ἦ.

1 l. καλεῖ, 6 l. ἐστίν

2: *Uitnodiging voor een festival*

P. Oxy. 1. 112

3e/4e eeuw n.Chr., uit Oxyrhynchus

- 1 Χαίροις, κυρία μου Σερηνία []
- 2 π(αρά) Πετοσείριος.
- 3 Πᾶν ποιήσον, κυρία, ἐξελθεῖ[ν τῆ]
- 4 κ' τοῖς γενεθλείοις τοῦ θεο[ῦ, καί]
- 5 δήλωσόν μοι ἢ πλοίω ἐξέρχ[ει]
- 6 ἢ ὄνω, ἵνα πεμφθῆ σοι. Ἄλ<λ>' ὄρα [μὴ]
- 7 ἀμελήσης, κυρία. Ἐρρῶσθ[αί σε]
- 8 εὔχομαι [πο]λλοῖς [χρόνοις].

4 l. γενεθλίους, 5 ἢ l. εἰ

3: *Een boze brief*

P. Oxy. 1.119

3e eeuw n.Chr., uit Oxyrhynchus

Recto:

1 Θέων Θέωνι τῷ πατρὶ χαίρειν.
 2 Καλῶς ἐποίησας οὐκ ἀπένηχές με μετ' ἐ-
 3 σοῦ εἰς πόλιν. Ἦ οὐ θέλεις ἀπενέκκειν <με> με-
 4 τὲ σοῦ εἰς Ἀλεξάνδριαν οὐ μὴ γράψω σε ἐ-
 5 πιστολήν οὔτε λαλῶ σε οὔτε υἱγένω σε.
 6 Εἶτα, ἂν δὲ ἔλθης εἰς Ἀλεξάνδριαν οὐ
 7 μὴ λάβω χεῖραν παρὰ [σ]οῦ οὔτε πάλι χαίρω
 8 σε λυπόν, ἄμ μὴ θέλῃς ἀπενέκαι μ[ε]
 9 ταῦτα γε[ί]νετε. Καὶ ἡ μήτηρ μου εἶπε Ἄρ-
 10 χελάω ὅτι ἀναστατοῖ, ἄρρον αὐτόν.
 11 Καλῶς δὲ ἐποίησες δῶρά μοι ἔπεμψες
 12 μεγάλα ἀράκια, πεπλάνηκαν? ἡμᾶς ἐκε[ῖνη]
 13 τῇ ἡμέρᾳ ἰβ ὅτι ἔπλευσες. Λυπόν πέμψον εἶ[ς]
 14 με παρακαλῶ σε. Ἄν μὴ πέμψῃς οὐ μὴ φά-
 15 γω, οὐ μὴ πίνω : ταῦτα.
 16 Ἐρῶσθε σε εὐχ(ομαι).
 17 Τῦβι τῆ.

Verso

1 Ἀπόδος Θεώνι [ἀ]πὸ Θεωνᾶτος υἱῶ .

2 l. ἀπενέγκας, 3 ἡ l. εἰ, l. θέλεις, l. ἀπενεγκεῖν, 3-4 l. με|τὰ, 4 σε l. σοι, 5 (de 1^e) σε: l. σοι, l. υἱαίνω, 7 l.
 χεῖρα, 8 l.: λοιπόν, ἂν, ἀπενέγκαι, 9 l.: γ[ί]νεται, 10 ἄρρον: l. μὴ αἴρων, 11 l.: ἐποίησας, ἔπεμψα[ς], 13 l.:
 ἐπλευσας, λοιπόν, 16 l.: ἐρῶσθαι, Verso: l.: υἱοῦ

4: *Brief van een moeder*

P. Mon. 3. 57

2e eeuw v.Chr., herkomst onbekend

1 Ἦ μήτηρ [.]ρηξ[.]α..ι Πτόλ-
 2 λι, Νικάνδρωι, Λυσιμάχωι,
 3 Τρυφαίνηι χαίριν. Εἰ ἔρρωσ-
 4 θε, ἢ ἄν, ὡς <θέλω>. Τοῖς θεοῖς εὐχομαι
 5 εἰδῖν ὑμᾶς υἱαίνοντας. Ἐκο-
 6 μισάμεθα τὸ παρὰ σοῦ ἐπιστό-
 7 λιον ἐν ᾧ διεσάφισ τετοκέ-
 8 ναι. Τοῖς θεοῖς εὐχόμ[[α]]ην
 9 καθ' ἡμέραν ὑπὲρ σοῦ νυν-
 10 εἰ δὲ ἐκπεφευγέας σου τὴν
 11 μεγίστην εὐφροσύνην δι-
 12 άξωι. Ἀπέσταλκά σοι ἐλαίου
 13 φακὸν πλήρη καὶ εἰσχάδων
 14 μνᾶς [..]ους· καλῶς ποιή-
 15 σις ἐκκεν[ώσ]ασα τὸν φακὸν
 16 καὶ ἀποστίλασά μου αὐτόν ἄσ-
 17 φαλῶς διὰ τὸ κεχρηῆσθαί με
 18 αὐτόν ὧδε. Μὴ ὀκνῆ ἐπι-
 19 λέγειν Κλεοπάτραν τὴν μ[ι]-
 20 κρᾶν ὡς σαυτ[ῆ]ς θυγάτριον

3 l.: χαίρειν, 4 l. εἴη, 5 l. ἰδεῖν, 7 l. διεσάφεις, 9-10 l. νυν|ι, 10 l. ἐκπεφευγίας, 12 l. -άξω, 13 l.: πλήρη, ἰσχάδων, 14-15 l. ποιήσεις, 16 l. ἀποστείλασά, 18 l. ὅκνει

5: *Polykrates aan zijn vader*

P. Petrie 2^a. 11 (1)

3e eeuw v.Chr., uit Alexandrië

a Πολυκράτης τῶι πατρὶ χαίρειν. Καλῶς ποιεῖς εἰ ἔρρωσαι καὶ τὰ λοιπά σοι κατὰ
b γνώμην ἐστίν· ἐρρώμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς. Πολλάκις μὲν γέγραφέ σοι παραγενέσθαι
c καὶ συστήσαί με ὅπως τῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος σχολῆς ἀπολυθῶ, καὶ νῦν δὲ εἰ
d δυνατὸν ἐστὶν καὶ μηθέν σε τῶν ἔργων κωλύει πειράθητι ἐλθεῖν εἰς τὰ Ἀρσινοεῖα.
e Ἐὰν γὰρ σὺ παραγένῃ πεπεισμαι ῥαδίως με τῶι βασιλεῖ συσταθήσεσθαι. Γίνωσκε
f δέ με ἔχοντα παρὰ Φιλωνίδου (δραχμᾶς) ο. Ἀπὸ τούτου τὸ μὲν ἡμῶν εἰς τὰ
g δέοντα ὑπελιπόμην, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς τὸ δάνειον κατέβαλον. Τοῦτο δὲ γίνεται διὰ
h τὸ μὴ ἀθροῦν ἡμᾶς ἀλλὰ κατὰ μικρὸν λαμβάνειν. Γράφε δ' ἡμῖν καὶ σὺ ἵνα εἰδῶμεν
i ἐν οἷς εἶ καὶ μὴ ἀγωνιῶμεν. Ἐπιμέλου δὲ καὶ σαυτοῦ ὅπως ὑγιαίνῃς καὶ πρὸς ἡμᾶς
j ἐρρωμένος ἔλθῃς. Εὐτύχει.

6 ἡμῶν: l. ἡμῶν

B: De 'zakelijke' kant van het leven: contracten

6: *Verkoop van een ezel*

P. Oxy. 69. 4750

307 n.Chr., uit Oxyrhynchus

1 Ἐπὶ ὑπάτων τῶν κυρίων ἡμῶν
2 Σευήρου Σεβαστοῦ καὶ Μαξιμίνου Καίσαρος.
3 Αὐρήλιος Ἰσίδωρος Ἀνουβίων(ος) μη(τρὸς) Πλουσίας
4 ἀπὸ πόλεως Εὐεργέτιδος τοῦ Ἄνω Κυνοπολείτου
5 Αὐρηλίῳ Ἡρακλάμμωνος Διδυμίωνος
6 ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς καὶ λαμπροτάτης Ὁξυρυγχει-
7 τῶν πόλεως χαίρειν. Ὁμολογῶ πεπρα-
8 κέναι καὶ παραδεδωκέναι σοι ἐπ' ἀγορᾶς
9 τοῦ Ἄνω Κυνοπολείτου ὄνον ἄρρενα δευτε-
10 ροβῶλον μελανόχρωμον [[τιμ]] οὐλήν ἔχον(τα)
11 ἐπ(ί) τοῦ δεξιοῦ ποτός, τιμῆς τῆς πρὸς ἀλλή-
12 λους συνπεφωνημένης ἀργυρίου Σεβαστῶ(ν)
13 νομίσματος ταλάντων πέντε καὶ δραχμᾶς
14 τετρακισχειλίων, γ(ίνονται) (τάλαντα) ε (δραχμαὶ) 'Δ', ἅπερ αὐτόθι
15 ἀπέσχον παρὰ σοῦ διὰ χειρὸς ἐκ πλήρους,
16 τῆς βεβαιώσεως πρὸς τὴν ἄλλην πᾶσαν βεβαί-
17 ω]σιν ἐξακολουθούσης μοι τῶ πεπρακότι
18 διὰ παντός καὶ] ἀπὸ παντός τοῦ ἐπελευσομένου.
19 Κυρία ἢ πρᾶσις, ἀπλή γρ(αφεῖσα) καθαρὰ, καὶ ἐπερ(ωτηθεῖς) ὠμολόγησα.

- 20 (ἔτους) ιε καὶ (ἔτους) γ καὶ (ἔτους) α] τῶν κυρίων ἡμῶν Μαξιμιανοῦ καὶ
 Σευήρου)
 21 Σεβαστῶν καὶ Μαξι]μίνου καὶ Κωνσταντίνου τῶν
 22 ἐπιφανεστάτων Καισάρων,] .[.].....·
 23 (2e hand) Αὐρήλιος Ἰσίδωρος πέπρακα τὸ]ν ὄνο(ν).

21. Σεουήρου, 41. Κυνοποίτου, 51. Ἡρακλάμμωνι, 6-71. Ὄξυρυγχιτῶν, 91. Κυνοπολίτου, 101.
 δευτεροβόλον, 11 ποτός: 1. ποδός, 121. συμπεφωνημένης, 13 δραχμάς: 1. δραχμῶν, 141. τετρακισχιλίων,
 201. Σεουήρου

7: *Een olielening*

P. Kellis 1. 49

02-06-304, uit Kellis, Dakhla Oase

- 1 [Αὐρήλιος Πιπέ]ρισμι ἀπὸ Τριμιθει-
 2 τῶν πόλεω[ς] καταμένων ἐν κώμη
 3 Πμοῦν Κε.() Αὐρηλίω Φιλάμμωνι
 4 ἀπὸ κώμης Κέλλεως χαίρειν.
 5 Ὅμολογῶ ἐσχηκέναι παρὰ σοῦ
 6 εἰς ἰδίαν μου χρεῖαν ἐλαίου κερά-
 7 μιον ἐν τῷ μέτρῳ τὴν κώμην
 8 καὶ ἀποδώσω σοι τὴν προκειμέ-
 9 νην ἐλαιοποιείας ἐν πεντα-
 10 χοεῖαις τῷ καιρῷ. < Ἦδε ἡ ἀποχὴ > κυρία ἀπλῆ
 11 γραφεῖσα ἔστω καὶ βεβαία
 12 ὡς ἐν δημοσίῳ κατακειμένη
 13 καὶ ἐπερωτηθεῖς ὠμολόγησα.

- 14 (ἔτους) κ, ιθ (ἔτους) καὶ (ἔτους) ιβ τῶν κυρί-
 15 ων ἡμῶν Διοκλητιανοῦ καὶ
 16 Μαξιμιανοῦ καὶ Κωνσταν-
 17 τίου καὶ Μαξιμιανοῦ Σεβαστῶ[ν]
 18 τῶν ἐπιφανεστάτων Καισάρων
 19 Παῦνι ἦ.
 20 Αὐρήλιος Πιπέρισμι Αὐρηλίω
 21 Φιλάμμωνι τῷ προκειμένῳ· < Ὅμολογῶ >
 22 ἐσχηκέναι παρὰ σοῦ εἰς ἰδίαν
 23 μου χ[ρ]εῖαν ἐλαίου κεράμιον
 24 ἐν τῷ μέτρῳ τὴν κώμην.
 25 Ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ γράμμ-
 26 τα μὴ εἰδότος Αὐρήλιος
 27 Ἐρμοκλῆς ἀξιωθεῖς.

1-21. Τριμιθιτῶν, 7 en 24: 1. τῆς κώμης, 8-91. τὸ προκειμένον

8: *Huwelijkscontract*

P. Eleph. 1

311/310 v.Chr., uit Elephantine

- 1 Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀλεξάνδρου βασιλεύοντος ἔτει ἑβδόμῳ Πτολεμαίου
σατραπεύοντος ἔτει τεσσαρε-
- 2 σκαιδεκάτῳ μηνὸς Δίου. Συγγραφὴ συνοικισίας Ἡρακλείδου καὶ Δημητρίας.
λαμβάνει Ἡρακλείδης (Τημνίτης)
- 3 Δημητρίαν Κώϊαν γυναῖκα γνησίαν παρὰ τοῦ πατρὸς Λεπτίνου Κώϊου καὶ τῆς
μητρὸς Φιλωτίδος ἐλεύθερος
- 4 ἐλευθέραν προσφερομένην εἰματισμὸν καὶ κόσμον (δραχμῶν) Ἄ, παρεχέτω δὲ
Ἡρακλείδης Δημητρίαι
- 5 ὅσα προσήκει γυναικὶ ἐλευθέραι πάντα, εἶναι δὲ ἡμᾶς κατα ταυτό ὅπου ἂν δοκῇ
ἄριστον εἶναι βουλευομένοις κοινῇ
- 6 βουλῇ Λεπτίνῃ καὶ Ἡρακλείδῃ. Εἰάν δέ τι κακοτεχνούσα ἀλίσκηται [[ἀλίσκηται]]
ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ἀνδρὸς Ἡρακλείδου Δημητρία,
- 7 στερέσθω ὧν προσηνέγκατο πάντων. Ἐπιδειξάτω δὲ Ἡρακλείδης ὅτι ἂν ἐγκαλῆ
Δημητρίαι ἐναντίον ἀνδρῶν τριῶν,
- 8 οὓς ἂν δοκιμάζωσιν ἀμφοτέροι. Μὴ ἐξέστω δὲ Ἡρακλείδῃ γυναῖκα ἄλλην
ἐπεισάγεσθαι ἐφ' ὕβρει Δημητρίας μηδὲ
- 9 τεκνοποιεῖσθαι ἐξ ἄλλης γυναικὸς μηδὲ κακοτεχνεῖν μηδὲν παρευρέσει μηδεμιᾷ
Ἡρακλείδῃ εἰς Δημητρίαν·
- 10 εἰάν δέ τι ποῶν τούτων ἀλίσκηται Ἡρακλείδης καὶ ἐπιδείξει Δημητρία ἐναντίον
ἀνδρῶν τριῶν, οὓς ἂν δοκιμάζωσιν
- 11 ἀμφοτέροι, ἀποδότη Ἡρακλείδης Δημητρίαι τῆμ φερνὴν ἣν προσηνέγκατο
(δραχμῶν) Ἄ, καὶ προσαποτεισάτω ἀργυρί-
- 12 ου Ἀλεξανδρείου (δραχμᾶς) Ἄ. Ἡ δὲ πρᾶξις ἔστω καθάπερ ἐγ δίκης κατὰ νόμον
τέλος ἐχούσης Δημητρίαι καὶ τοῖς μετὰ
- 13 Δημητρίας πράσσουσιν ἐκ τε αὐτοῦ Ἡρακλείδου καὶ τῶν Ἡρακλείδου πάντων καὶ
ἐγγαίων καὶ ναυτικῶν. Ἡ δὲ συγγραφὴ
- 14 ἦδε κυρία ἔστω πάντῃ πάντως, ὡς ἐκεῖ τοῦ συναλλάγματος γεγεννημένου, ὅπου ἂν
ἐπεγφέρῃ Ἡρακλείδης κατὰ
- 15 Δημητρίας ἢ Δημητρία τε καὶ τοῖ μετὰ Δημητρίας πράσσοντες ἐπεγφέρωσιν κατὰ
Ἡρακλείδου. Κύριοι δὲ ἔστωσαν Ἡρακλεί-
- 16 δης καὶ Δημητρία καὶ τὰς συγγραφὰς αὐτοὶ τὰς αὐτῶν φυλάσσοντες καὶ
ἐπεγφέροντες κατ' ἀλλήλων. Μάρτυρες·
- 17 Κλέων Γελῶιος, Ἀντικράτης Τημνίτης, Λῦσις Τημνίτης, Διονύσιος Τημνίτης,
Ἀριστόμαχος Κυρηναῖος, Ἀριστόδικος
- 18 Κώϊος.

41. ἰματισμὸν, 6, 10 εἰάν: 1. ἐάν, 10 1. ποιῶν, 11 1. τὴν, 12 ἐγ: 1. ἐκ, 14, 15, 16: ἐπεγφέρω: 1. ἐπεκφέρω

9: *Scheidung*

P. Grenf. 2. 76

305/6 n.Chr. uit de Dakhla of de Kharga oase

- 1ς Σοῦλις νεκροτάφος τοπαρχίας Κύσε[ως]
- 2 Σένψαις θυγατρὸς Ψάιτος ἐκ μητρὸς Τεοῦς νεκροταφίς
- 3 ἀπὸ τῆς αὐτῆς χαίρειν. Ἐπὶ ἐκ τινὸς πονηροῦ δαίμο-
- 4 νος συνέβη αὐτοὺς ἀποζεῦχθαι ἀλλήλων τὴν κοι-
- 5 νὴν αὐτῶν συνβίωσιν, ἐντεῦθεν ὁμολογῶ
- 6 ὁ μὲν ὁ προκείμενος Σοῦλ(ις), πεπληρωμένος πάν-
- 7 των τῶν παραδοθέντων αὐτῇ [π]αρ' [ἐμοῦ οἰωδῆ]-

8 ποτε τρόπῳ εἰδῶν, ἀποπέμπεσθαι αὐτῆ[ν καὶ μη]-
9 κέτι μετ' ελεύσεσθαι μηδὲ περὶ συμβιώ[σεως μη]-
10 τὲ περὶ ἔδνου, ἀλλ' ἐξεῖναι αὐτῆ ἀποστῆ[ναι καὶ]
11 γαμηθῆναι ὡς ἂν βουληθῆ· ἡ δὲ προκειμ[ένη Σέν-
12 ψαῖς πεπληρῶσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ προκειμ[ένου]
13 Σοῦλ(ις) πάντων τῶν ἐπιδοθέντων αὐ[τῆ εἰς λό]-
14 γον προ[οι]κὸς ἅμα καὶ ἄλλων [τιν]ῶν ὄ[ντων]
15 αὐτῆς σκευῶν {καὶ ἄλλω} οἴωδήποτε τ[ρόπῳ].
16 καὶ μὴ μετ' ελεύσεσθαι ἀλλήλους [έντεῦ]-
17 θεν περὶ μηδενὸς ἀπαξαπλῶς ἐ[γγράφου ἦ]
18 ἀγράφου παντὸς πράγματος τὸ σύ[νολον]
19 διὰ τὸ τελείαν <εἶναι τὴν> ἀποζυγῆν. Ἡ ἀπο[ζυγῆ ἦδε]
20 δισσὴ γραφεῖσα ἐφ' ὑπογραφῆς κ[υρία]
21 ἔστω καὶ βεβαία ὡς ἐν δημοσί[ῳ κατακει]-
22 μένη, καὶ ἐπερωτηθεῖς ὠμολ[όγησα.]
23 (Ἔτους) ιδ καὶ (ἔτους) β [τ]ῶν κυρίων ἡ[μῶν]
24 [Κωνστ]α[ντίου] καὶ Μαξι[μια]-
25 [νοῦ ?]

21.: Σενψάιτι, θυγατρί, 31. ἐπεὶ, 91. μήτε

C: In de problemen: petites

10: *De dochter van de herbergierster*

P. Lond. 7. 1976

253 v.Chr., uit Philadelphia, in de Fayum

Recto

1 Ἀῦγχις Ζήνωνι χαίρειν.
2 Λαμβάνουσα ζῦτον ἐκ
3 τοῦ μεγάλου ζυτοπω-
4 λίου διατίθημι τὴν
5 ἡμέραν (δραχμῶν) δ, καὶ εὐτακτῶ.
6 Δημήτρ[ι]ος δέ μου ὁ ἀμ-
7 πελουργὸς ἀπατήσας
8 τὴν θυγατέρα ἐξαγα-
9 γῶν κρύπτει, φάμενος
10 συνοικήσ[ε]ιν αὐτῆι ἄνευ
11 ἐμοῦ. Αὕτη δὲ συνένεμε
12 τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐμέ
13 ἔτρεφεν πρεσβυτέραν οὔ-
14 σαν. Νῦν οὖν ζημίαν ποι-
15 ῶ ταύτης ἐξελθούσης, καὶ
16 αὐτῆ δὲ τὰ δέοντα οὐκ ἔ-
17 χω. Ἐχει δὲ καὶ γυναῖκα
18 ἐτέραν καὶ παιδία ὧδε
19 ὥστε οὐ δύναται συνοικεῖν
20 ἡ ἠπάτησεν. Ἀξιῶ οὖν βο-

- 21 ηθῆσαί μοι διὰ τὸ γῆρας
 22 καὶ παραδοῦναί μοι αὐτήν.
 23 Ἔρρωσο.

Verso

- 24 (Ἔτους) λβ, Μεχείρ.
 25 Ἀῦγχις.

11: *Noodkreet uit de gevangenis*

P. Mich. 1. 87

3e eeuw v.Chr. (tussen 251-245 v.Chr.), uit Philadelphia, de Fayum

- 1 Ζήνωνι χαίρειν Κάλλιππος. Ἐπικωμιᾷ [σὺ] περιορῶν ἄμε' ἐν τῷ δεζμωτηρίῳ;
 φρόντισον περὶ
 2 ἄτων' κτενεῶν τῶν ὑμετέρων. Γίνωσκε δ[ὲ] ὅτι, ἐὰν ἐν]ταῦθα ὡσι αἱ αἴγες αἱ τοῦ
 Δημητρίου, ἀπολοῦν-
 3 ται. Ἰκανὴ γάρ ἐστιν ἡ ὁδὸς ἣν κατὰ[γει εἰς τ]ὰς νομάς ἄπορῆσαι αὐτάς'. Φρόντισον
 καὶ περὶ τοῦ χούρτου τοῦ
 4 κεκομμένου ἐν Σεναρύ, ὅπως ἂν μὴ ἀπόληται. Ὁ μικρὸν γάρ ἐστιν ὁ ὠφεληθῆσι.
 Ἰπολαμβάνω
 5 ἔσεσθαι δέξμας εἰς Ἰ. Δέομαί σου καὶ ἰκετέω, μὴ περιίδης μὴ ἐν τῷ δεζμωτηρίῳ.
 Ἰκανῶς
 6 βέβλαμαι ἀφ' οὗ ἀπέγμαι ἀπ τοῦ κλήρου ο[ὗ] ἐμισθωσάμην ἐπὶ σωὶ πεποιθῶς. Ὁκ
 ἰλία βε'βλα-
 7 ψαι ἀφ' οὗ ἀπέγμαι, καὶ τὰ προβάτια ἃ περιπεπωίημαι ἀφ' οὗ ἐλήλυθα πρὸς ὑμᾶς
 διέρπα-
 8 κται ὑπὸ τῶν ποιμένων ἀφ' οὗ ἀπέγμαι. Εἰ δέ 'τι . ' σοι φαίνεται, καταλίψω τὴν
 γυναῖκα ἐν
 9 τῷ δεζμωτηρίῳ περὶ ἐμοῦ, ἕως ἂν ἐπισκέψη περὶ ὧν μοι ἐγκαλοῦσι.
 10 Εὐτύχει.

1, 5, 9: δεζμ-: 1. δεσμ-, 1 l. ἐπικωμιᾷ, 2 l. κτηνῶν, 3 ἐ, ἀπορῆσαι, χούρτου : 1. ἢ, ἀπορρηῆσαι, χόρτου, 4 ὁ, ὠφεληθῆσι: 1. οὐ, ὠφεληθήσει, 5 ἰκετέω, (2°)μη: 1. ἰκετεύω, με, 6 ἀπέγμαι, ἀπ, σωί, ὁκ, ἰλία: 1. ἀπῆγμαι, ἀπό, σοί, οὐκ, ὀλίγα, 7 l. περιπεποίημαι, 7-8 l. διήρπακται, 8 l. σοι, καταλείψω, 9 l. μοι, ἐγκαλοῦσι

12: *De weduwe versus de huisbaas*

P. Enteuxeis 13

222 v.Chr., uit Magdola, de Fayum

Recto

- 1 Βασιλεῖ Πτολεμαίῳ χαίρειν Ἀσία. Ἄδικοῦμαι ὑπὸ Ποῶρ[ι]ος τοῦ σταθμούχου. Τοῦ
 γὰρ ἀνδρὸς μου
 2 Μαχάτου σταθμοδο<τη>θέντος ἐν κώμη Πηλουσίῳ καὶ διελομένου αὐτοῦ πρὸς τὸν
 Ποῶριν καὶ ἀνοικοδο-
 3 μήσαντος ἐν τῷ αὐτοῦ τόπῳ ἱερὸν Συρίας θεοῦ καὶ Ἀφροδίτης Βερενίκης,
 ὑπάρχοντος δὲ τοίχου τινὸς

- 4 ἡμιτελέστου ἀνὰ μέσον τοῦ τε Ποῶριος καὶ τοῦ τοῦ ἀνδρός μου, ἐμοῦ δὲ βουλομένης ἐπισυντελέσαι
- 5 τὸν τοῖχον ἵνα μὴ ὑπερβατὸν ἦι εἰς τὰ ἡμέτερα, Ποῶρις κεκώλυκεν οἰκοδομεῖν, οὐθὲν προσήκοντος
- 6 αὐτῶι τοῦ τοίχου, ἀλλὰ καταφρονῶν ὅτι ὁ ἀνὴρ μου τετελεύτηκεν. Δέομαι οὖν σου, βασιλεῦ, προστάξα[ι]
- 7 Διοφάνει τῶι στρατηγῶι γράψαι Μενάνδρωι τῶι ἐπιστάτῃ, ἐὰν [φ]αίνηται ὦν ὁ τοῖχος ἡμέτερος, μὴ ἐπι-
- 8 τρέπειν τῶι Ποῶρει κωλύειν ἡμᾶς οἰκοδομεῖν, ἵνα ἐ[π]ὶ σὲ καταφυγοῦσα, βασιλεῦ, τοῦ δικαίου τύχῳ.
- 9 Εὐτύχει.
- 10 (2^e hand) Μενάνδρωι. Μάλιστ[α] μὲν διάλυσον αὐτ[ο]ύς· εἰ δ[ὲ] μή,] πρὸς ἡμᾶ[ς] ἀπό(στεilon) ὅπ(ως) ἐπι(σκεψώμεθα).
- 11 (ἔτους) [κε, Λῶι]ου κ̅ξ̅, Χοίαχ ι̅γ̅.

Verso

- 1 Ἔτους κε, Λῶιου κ̅ξ̅, Χοίαχ ι̅γ̅.
- 2 Ἀσία πρὸς Ποῶριν περὶ
- 3 καθαιρέσεως τοίχου.

5: οὐθὲν l. οὐδὲν

13: *Een ondanbare zoon*

P. Enteuxeis 25

222 v.Chr., uit Ghoran, de Fayum

Recto

- 1 [Βασιλεῖ Π]τολεμαίωι χαίρειν Π[άππος. Ἀδικοῦμαι ὑ]πὸ Στρουθοῦ [τοῦ υἱοῦ μου.]
- 2 [Ἐμοῦ γὰρ δι]δάξαντος αὐτὸν τὴν .[..... κ]αὶ τὴν γραμ[ματικὴν ?]
- 3 [? γενο]μένου πρεσβυτέρου καὶ οὐ[.....] αὐτὸν θρέψα[ι] [?]
- 4 [? ἐ]πὶ Διοσκουρίδην τὸν παρὰ σ[οῦ] ἐ]ν Ἀρσινόηι κ[?]
- 5 αὐτ[ὸν] παρέχειν μοι κατὰ μῆνα πυ(ροῦ) ἄρ(τάβην) α καὶ (δραχμὰς) δ, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς [?]
- 6 [ο]ὐδ' ὥς μοι δέδωκεν οὐθὲν τῶν συγχωρηθέντων, ἀλλὰ περικα[?]
- 7 ὅταν ποτέ μοι ἀπαντήσῃ λοιδορεῖ με τὰ αἰσχίστα, καὶ ἀποβιαζόμενος ?]
- 8 ὄρον εἰς τὴν οἰκίαν μου ἀρπάζει μου αἰεὶ τὸ πρόχειρον τῶν σκευῶν, καταφρονῶν
- 9 μου ὅτι πρεσβύτερός εἰμι καὶ ἀσθενῶ τοῖς ὀφθαλμοῖς. Δέομαι οὖν σου, βασιλεῖ , προσ-
- 10 τάξαι Διοφάνει τῶι στρατηγῶι γράψαι τῶι ἐπιστάτῃ κώμης Ἀρσινόης, τῆς Θε-
- 11 μίστου μερίδος, τῆς ἐπὶ τοῦ χώματος, ἀποστεῖλαι αὐτὸν ἐπὶ Διοφάνην, καὶ ἐὰν ἦι
- 12 τὰ διὰ τῆς ἐντεύξεως ἀληθῆ, τῆς μὲν βίας ἐπιστῆσαι αὐτὸν, τῆς δὲ ταγῆς μοι ἐγγύους
- 13 αὐτὸν καταστήσαι, ἵνα εἰς τὸ λοιπὸν μοι εὐτακτῆ. Τούτου γὰρ γενομένου, ἔσο-
- 14 μαι διὰ σέ, βασιλεῦ, τοῦ δικαίου τετευχώς. Εὐτύχει.
- 15 (2^e hand) Πτολεμαίωι. Μάλιστα μὲν αὐτὸς σὺ διάλυσον τὸν πατέρα πρὸς τὸν Στρουθόν· ἐὰν δέ τι
- 16 ἀντιλέγηι, ἀπόστειλον αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὅπως μὴ ἄλλως ἔσται. (Ἔτους) κς, Δαισίου κ̅γ̅, Φαῶφι ε̅.

Verso

- 1 (3e hand) ("Ετους) κς, Φαῶφι δ̄. Καταστάς Στρουθὸς ἔφη δώσειν Πάππῳ τῶι πατρὶ αὐτοῦ
- 2 εἰς τροφήν αὐτῶι τὸν μῆνα χαλκοῦ (δραχμὰς) β. Παρῶν δὲ καὶ Πάππος εὐδοκεῖ ἐπὶ τούτοις,
- 3 καὶ ἔαν ἐνιαυτὸν μοι εὐτακτῆσῃ ἄμῃ ἐπιγράψῃ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦ αὐτοῦ μέρους.
- 4 (4e hand) Πτολεμαίῳ

9 βασιλεῖ: l. βασιλεῦ Verso 3: boven de regel μη of σοι of ση

14: *Een beledigde Griek*

P. Enteuxeis 79

218 v.Chr., Krokodilopolis, de Fayum

Recto

- 1 Βασιλεῖ Πτ[ο]λεμαίῳ χαίρειν Ἡρακλείδης τῶν ἀπ' Ἀλε[ξ]άνδρου νήσου, τ[ῶ]ν κατοικού[ντων ἐν Κροκοδίλω]ν πόλει τ[οῦ Ἀρσι-]
- 2 νοίτου νομοῦ. Ἀδικοῦμαι ὑπὸ Ψενοβάστιος ἢ κατοικεῖ Ψυάν, τ[οῦ προγεγρα]μμένου νομοῦ. [Τοῦ γ]ὰρ [ε] (ἔτους) ὡς αἰ πρόσδο[οι],
- 3 Φαμενώθ κ̄α, ἐπορεύθη ἐν Ψυάν, τοῦ αὐτοῦ νομοῦ, πρ[ὸ]ς ἰδίαν χ[ρ]εῖαν, πα[ρ]απορευομέν[ου δέ] μου ...α.αιν.. ἐπ[ι]π[α]ρα-
- 4 κύψασα Αἰγυπτία τις ἢ λέγεται εἶναι ὄνομα Ψενοβάστι[ς] κατέχ[ε]εν κατ[ὰ] τῶν ἱματίων μ[ου] οὔρον ὥστε καὶ ε.....
- 5 καταρρυῆναι. Ἀγανακτήσαντος δέ μου καὶ ἐπιτιμῶντος αὐτῇ, ἐλ[οι]δόρησε· ἐμοῦ δὲ ἀντιλοιδροῦντος αὐτῇ
- 6 Ψενοβάστις τῇ αὐτῆς δεξιᾷ χειρὶ ἐπισπασαμένη τῆς ἀναβολῆ[ς] τοῦ ἱμ[α]τίου οὗ περιβεβλήμην ἔρηξε καὶ ἐπάρασσεν
- 7 ὥστε καὶ ἀπογυμνωθῆναί μου τὸ στῆθος, ἄκαὶ ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον μο[υ], παρόντων τινῶν οὓς ἐγὼ ἐπε[μαρτυρά]μην. Ἄ δ' ἐγκαλῶ ἔπραξεν ὑβρίζουσά με καὶ ἄρχουσα
- 8 εἰς με χειρῶν ἀδίκων. Ἐπιτιμηθεῖσα δὲ ὑπὸ τινῶν τῶν παρόντων ἐφ' οἷς αἰ.[.....]...με, οὕτως καταλιποῦσά με ἀπηλλάγη ἔνδον,
- 9 ὅθεν τὸ οὔρον κατέχεέν μου. Δέομαι οὖν σου, βασιλεῦ, εἴ σοι δοκεῖ, [μὴ περιδεῖν με οὔ]τως ἀλόγως ὑπὸ Αἰγυ[π]τίας ὑβρισμέ[νον], Ἑλλην[α ὄν]-
- 10 τα καὶ ξένον, ἀλλὰ προστάξαι Διοφάνει τῶι στρατηγῶι, ἐπειδ[ὴ]]..επιδει..!
- 11 γράψαι Σωγένη τῶι ἐπιστάτῃ ἀποστεῖλαι τὴν Ψενοβάστιν ἐφ' [αὐτὸν ὅπως διακρι]θῆι πρὸς [μ]ε περὶ το[ύ]των καί, ἔαν ἦ ἀληθῆ τὰ]
- 12 διὰ τῆς ἐντεύξεως, τύχηι ζημίας ἧς ἂν ὁ στρατηγὸς συγκρ[ίν]η. Τούτου γὰρ γε]νομένου, διὰ σέ, βα[σι]λεῦ, τεύξομαι τοῦ δι]-
- 13 καίου. [Εὐτύχει.]

Verso

- 1 ("Ετους) δ, Δίου, Φαμενώθ κ̄ζ.
- 2 Ἡρακλείδης πρ(ὸς) [Ψενοβάστιν]
- 3 περὶ ὕβρεως.

Fragment of a papyrus scroll with handwritten text in an ancient script, likely Demotic or Hieroglyphic. The text is arranged in approximately 18 horizontal lines, though the lower portion is significantly damaged and partially obscured by the ruler. The ink is dark and the papyrus is aged and yellowed.

ΓΟΥ ΚΡΑΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΣ ΧΑΡΙΣ Η ΚΑΛΩ ΤΣΕ ΕΙΣ ΕΙΡΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΟΙ ΤΑ ΚΟΙ ΚΑΤΑ ΝΑ ΜΑΝΕΣ ΤΙΝ ΕΙΡΩ
 ΜΕΘΑ ΔΕ ΣΑΜΜΕΙΟ ΤΩΝ ΑΚΡΙΟ ΜΕΝ ΤΕ ΓΡΑΦΑ ΚΟΙ ΤΑ ΡΑΤΕ ΝΕΣ Ο ΑΙΚΑΝΕΣ ΤΗ ΚΑΙ ΜΕ ΕΙΡΩΝΕΣ ΤΙΣ
 ΤΑΡΟΝ ΤΟΣ ΧΟΛΗ ΚΑΤΟΛΥΟΥ ΚΑΙ ΝΥΝ ΔΕ ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΝ ΕΣΤΙΝ ΚΑΙ ΜΗ ΟΕΝ ΕΣΤΩΝ ΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΥΣΤΕ
 ΤΕΙΡΑ ΟΥ ΤΙ ΕΛΑΘΙΝ ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΕΙΝΟ Η Α ΕΑΝ ΤΑ ΡΟΤΑ ΡΑ ΤΕΝ ΜΙ ΤΕ ΤΕ ΕΙΣ ΜΑΙ ΠΑ ΔΙΩΝ ΕΣΤΩ ΙΣΑ ΕΙΡΩ
 ΕΣΤΑ ΟΙ ΕΣΟΑΙ ΤΙΝΩΣ ΚΕ ΔΕ ΚΕ ΧΟΝ ΣΑΤΑ ΠΑΡΑ ΜΑΝ ΔΟΥ Η Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟ ΜΕΝ ΚΑΙ ΤΟΥ
 ΕΙΣ ΤΑ ΔΕ ΟΥ ΤΑ ΤΕ ΕΙΣ ΤΟ ΜΗΝ ΤΟΣ ΔΕ ΜΟΙ ΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΕΒΑ ΜΟΝ ΤΟΣ ΤΟΣ ΔΕ ΤΙΝ ΤΟΣ
 ΔΙ ΑΣΤΟ ΜΗ ΚΑΘΟΡΟΥΝ ΤΑ ΑΔΑ ΜΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΚΡΟΝΑ ΣΗ ΜΑ ΕΙΝ ΤΑ ΡΑ ΕΑΝ ΤΙΝ ΚΑΙ ΟΥ ΙΝ ΔΕ Ι ΔΩ
 ΜΕΝ ΕΝ ΟΙΣ ΚΑΙ ΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΙΣ ΤΗ ΚΕ ΧΟ ΔΕ ΚΑΙ ΟΥ ΤΟΣ ΤΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΙΝ ΗΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΟΣ
 ΚΑΙ ΕΙΡΩ ΜΕΝ ΕΝ ΟΙΣ ΟΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΙΡΩ

(2) ΙΧ . 1

Afbeelding 4 Tekst 5

Aantekeningen

A: Gewone mensen: persoonlijke documenten

A 1: *Uitnodiging voor een bruiloft*

6: Τῦβι θ: zie Algemene Informatie, 'De Egyptische maanden', en 'Cijfers in het Grieks'

A 2: *Uitnodiging voor een festival*

1 χαίροις: in papyri wordt χαίρειν of een verbuiging ervan gebruikt als begroeting.
κυρία μου: 'mevrouw'

3-4 τῆ | κ': zie Algemene Informatie, 'Cijfers in het Grieks'

4 τὰ γενέθλια: verjaardagsfeest

7 ἔρρωσθαι: (infinitivus aoristus) ῥώννυμι, sterk, gezond zijn

A 3: *Een boze brief*

Het jongetje Theon is er niet blij mee dat zijn vader zonder hem naar de stad is gegaan en dreigt met de verschrikkelijkste dingen om zijn vader alsnog over te halen hem te laten komen...

Theon heeft nogal wat schrijffouten gemaakt, let dus goed op het kritisch apparaat onder de tekst!

1 χαίρειν: 'gegroet', zie ook de aantekening bij tekst A 2, regel 1.

3 <με>: zie voor de betekenis van de haken de Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten'

5 λαλῶ = λαλέω, praten

10 'ἀναστατοῖ, ἄρρον (l. μὴ αἴρων van αἴρω) αὐτόν': de uitgevers zijn zelf niet helemaal zeker van deze zin, waarschijnlijk betekent het iets als 'hij is er kapot van (ἀναστατόω), (om)dat hij hem niet heeft meegenomen'

12 ἀράκιον: van ἄρακος, *aracus*, een soort peulvrucht: 'grote peulenschillen zijn het' oftewel, ze stellen helemaal niets voor!

πεπλάνηκαν ἡμᾶς: hier zit weer een probleem in de tekst. Misschien betekent πεπλάνηκεν (?): 'hij (lees: jij?) heeft ons misleid' (πλανᾶω): op de dag dat zijn vader vertrok heeft hij Theon misschien grote kadootjes beloofd, en zie nu eens wat een kleine dingen hij opstuurt!..

16 ἔρρωσθεσε, l. ἔρρωσθαι: zie de aantekening bij A 2, regel 7

A 4: *Brief van een moeder*

Een moeder schrijft haar vier kinderen, dankbaar dat een van hen aan groot gevaar is ontkomen. Ze stuurt ze wat geschenken en geeft advies.

1 [.]ρηκ[.]α..ι: hier stond de naam van de afzender, de moeder, of de naam van een van haar kinderen aan wie ze de brief stuurt

3 χαίρειν: zie de aantekening bij A 3, regel 1

4 ἔρρωσθε: zie de aantekening bij A 2, regel 7

6-7 τὸ ἐπιστόλιον: de verkleinde vorm (diminutivum) van ἡ ἐπιστολή

7 διασαφῶ: duidelijk maken

8 εὐχόμε[[α]]ην: zie Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten' voor de betekenis van de haken

10 ἐκπεφευγίας: let op de vorm!

11 ἡ εὐφροσύνη: vreugde, blijdschap

11-12 δι' ἄξει, l. διάξω (δια - ἄγω): 'ondergaan, meemaken', hier in combinatie met εὐφροσύνη 'blij zijn'

- 12 ἀπέσταλκα: perfectum van ἀποστέλλω
 13 φακός: lins, alles wat eruit ziet als een lins, hier: een flesje in de vorm van een lins
 13 ἰσχάς: gedroogde vijg
 14 [. . .].ους: hier stond waarschijnlijk de hoeveelheid, bijvoorbeeld [ἦμ]ισους voor ἦμις: 1/2
 15 ἐκκενόω: leeg maken
 18-19 ἐπιλέγω: hier 'noemen'
 - - - Dit betekent dat de papyrus onder deze streep is afgebroken

A 5: Polykrates aan zijn vader

Polykrates' vader Kleon was een belangrijk man aan het hof van farao Ptolemaios II.

Polykrates vraagt zijn vader daarom hem voor te stellen aan de koning, zodat hij een goede baan kan krijgen. Philonides was Polykrates' oudere broer

- a χαίρειν: zie de aantekening bij A 3, regel 1
 b-c ἔρρωσα/ἔρρωμεθα: zie de aantekening bij A 2, regel 7
 d τὰ Ἀρσινοεία: feesten vernoemd naar en ter ere van Arsinoë, de vrouw van farao Ptolemaios II (285-247 v. Chr.)
 e συσταθήσεσθαι: van συνίστημι
 f (δραχμάς): zie voor de betekenis van de haken Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten'
 τὰ δέοντα: gesubstantiveerd participium van δέω
 g τὸ δάνειον: lening
 g-h διὰ | τὸ μὴ ἀθροῦν ἡμᾶς ἀλλὰ κατὰ μικρόν: 'zodat wij het niet samen in één keer, maar in kleine beetjes'.
 i ἀγωνίαω: hier 'bezorgd zijn'

B: De 'zakelijke' kant van het leven: contracten

B 6: Verkoop van een ezel

Aurelios Isidoros verkoopt op de markt aan Aurelios Heraklammon een ezel

- 1 ὁ ὕπατος: consul
 3 Ἄνουβίων(ος), μη(τρὸς): zie Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten' voor de betekenis van de haken
 4 ἀπὸ πόλεως Εὐεργέτιδος τοῦ Ἄνω Κυν(οπολείτου): de herkomst van de verkoper, eerst de stad en dan (het deel van) de provincie, (Boven-)Kynopolites. De Kynopolites ligt tegenover Oxyrhynchus, aan de andere kant van de Nijl.
 6-7 de herkomst van de koper; vergelijk de herkomst van de papyrus zelf
 7-8 πιπράσκω: verkopen
 9-10 δευτεροβόλος (δεύτερος - βάλλω): '(de ezel) die zijn tanden voor de tweede maal gewisseld heeft'. Ezels hebben snijtanden die wel drie keer gewisseld worden; hoeveel keer ze al gewisseld hebben zegt iets over de leeftijd van de ezel. Deze zal ongeveer 3-3, 5 jaar oud zijn geweest.
 10 μελανόχρωμον: μέλας - χρώμα
 [[τιμ]]: zie Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten' voor de betekenis van de haken
 οὐλή: litteken
 12-14 ἀργυρίου Σεβαστῶ(ν) νομίσματος ταλάντων πέντε καὶ δραχμάς
 τετρακισχειλίων: het bedrag dat voor de ezel betaald is. Σεβαστῶν zegt iets over de nomisma, namelijk dat de munt door de keizers is uitgegeven: dit zegt weer iets over de betrouwbaarheid van de muntwaarde.

- 14 αὐτόθι: zie αὖθι
- 15 ἀπέχω: 'ontvangen'
ἐκ πλήρους: 'volledig'
- 16 τῆς βεβαιώσεως ... ἐξακολουθούσης: 'terwijl de garantieplicht met betrekking tot elke andere garantie (op mij de verkoper) valt'. Dit betekent dat de verkoper garant zal staan voor de koper (wanneer er bijvoorbeeld een rechtszaak rond de ezel komt), namelijk voor het feit dat hij de ezel legaal heeft gekocht en het dier dus echt van de koper is.
- 16-17 βεβαί[ω]σιν: zie Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten' voor de betekenis van de streep en de haak
- 18 τοῦ ἐπελευσομένου: gesubstantiveerd participium futurum
- 19 ἡ πρᾶσις: het substantivum bij πιπράσκω
καθαρά: wat zou er bedoeld worden met een 'schone' verkoop?
ἐπερωτηθεὶς ὡμολόγησα: 'nadat (mij) de officiële vraag is gesteld, ben ik overeengekomen'. Een standaardzin in contracten, die teruggaat op het Romeinse recht toen contracten nog mondeling werden afgesloten. Wanneer de verkoper werd gevraagd of hij de ezel verkocht, en hij zei 'ja', dan was de overeenkomst rechtsgeldig.
- 20-22 De datum: voor elke keizer (vier in totaal: twee *augusti* -de 'hoofdkeizers'- en twee *caesares* - de 'hulpkeizers') wordt aangegeven hoeveel jaar hij al regeerde; de twee *caesares* regeerden kennelijk even lang
- 22 ἐπιφανής: hier: 'edel, beroemd, nobel'
- 23 De verkoper ondertekent hier zelf het contract

B 7: Een olielening

Aurelios Piperismi heeft van Aurelios Philamon olie ontvangen die hij zal teruggeven: hij heeft olie geleend

- 6-7 κερά[μ]ιον: *keramion*, een aardewerken kruik van een bepaald formaat, welk formaat is niet zeker, misschien wel 30 liter
- 7 τῷ μέτρῳ τὴν κώμην (l. τῆς κώμης): elk dorp had waarschijnlijk een eigen maat, evenals een eigen weegschaal, om goederen op te wegen en de maat van vloeistof op te nemen -zoals ook in Nederland vroeger een stad zijn eigen waag had.
- 8-9 τὴν προκειμέ[ν]ην (l. τὸν προκειμένον): namelijk het *keramion*
- 9 ἐλαιοποιείας: ἔλαιον - ποιέω: verbind het met τῷ καιρῷ: 'op het tijdstip dat de olie gemaakt (= geperst) wordt' (waarschijnlijk in/na januari, wanneer de olijven geoogst zijn).
- 9-10 ἐν πεντα[χ]οείαις: 'in een vijf choes-maat', oftewel een kruik met de inhoud van 5 choes; 1 choes is ongeveer 3 liter
- 10 < Ἦδε ἡ ἀποχή): zie voor de betekenis van de haken Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten'
- 12 ἐν δημοσίῳ: een publiek archief. Dit contract werd bewaard door een privépersoon, maar was net zo geldig als een contract dat in een archief van de staat werd bewaard.
- 13 Zie de aantekening bij B 6, regel 19
- 14-19 De keizerdatering (vier keizers in totaal; twee hebben dezelfde naam), vergelijk tekst B 6, regel 20-22, zie ook de aantekening bij die regels
- 17 Σεβαστῶ[ν]: dit moet eigenlijk achter de eerste Maximianos staan, vergelijk de aantekening bij B 6, regel 20-22
- 20-27 De ondertekening van Aurelios Piperismi: hier hoort bij dat de inhoud van het contract kort wordt samengevat (vergelijk tekst B 6, regel 23, waar de verkoper het ook nog zelf geschreven heeft)

B 8: *Huwelijkscontract*

Herakleides en Demetria, twee Grieken in Egypte, trouwen onder een aantal huwelijkse voorwaarden

- 1 Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀλεξάνδρου: de Alexanders in kwestie zijn Alexander de Grote en zijn zoon (geboren na zijn vaders dood)
σατραπεύω: satraap zijn. 'Satraap' was de (oorspronkelijk Perzische) titel voor de gouverneur van een provincie. In deze periode was Egypte een provincie van het grote rijk van Alexander de Grote, zie ook de Algemene informatie, het 'Tijdsoverzicht'.
- 1-2 τεσσαρε|σκαιδεκάτωι: τέσσαρες - καὶ - δέκατος
- 2 Δῖος: de Macedonische naam voor de maand Θῶθ (Zie de Algemene informatie, 'De Egyptische maanden')
Συγγραφὴ συνοικισίας: 'contract van een huwelijk' (letterlijk: samenwoning)
- 2-3 Τημνίτης en Κώια/Κώιου zijn *ethnica*: Herakleidos komt uit Temnos, en Demetria en haar vader Leptinos van het eiland Kos
- 3-4 ἐλεύθερος | ἐλευθέραν: dit slaat op (de status van) Herakleides en Demetria
- 4 ἱματισμός: kleding
- 5 ὅσα ... πάντα: 'alle dingen die'
- 6 κακοτεχνούσα: κακός - τεχνέω (denk aan τέχνη), hier: 'iets slechts doen'
- 7 παρευρίσκω: uitvluchten, smoesjes verzinnen
- 11 προσαποτεισάτω: πρὸς - ἀπὸ - τίνω
- 12-13 Een juridische clause, waarbij wordt verklaard dat wanneer Herakleides zijn verplichtingen niet nakomt, Demetria het recht heeft zijn bezittingen in te laten nemen zodat zij haar geld krijgt (recht van executie): 'En Demetria en degenen die voor haar handelen hebben het recht van executie (πρᾶξις), zoals verkregen (ἐχούσης) bij een juridisch besliste actie (ἐγ δίκης κατὰ νόμον τέλος), op Herakleides en al Herakleides' bezittingen, zowel (de bezittingen) die uit land bestaan als die op zee'.
- 13-15 Verdere juridische verzekeringen: waar Demetria of Herakleides het contract ook proberen aan te vechten (in Griekenland of in Egypte), het zal overal geldig zijn, alsof (ὡς) het op die plek zelf is opgesteld.
- 14 τὸ συνάλλαγμα: 'het contract'
ἐπεγφέρω: 1. ἐπεκφέρω, ' (het contract) tegen iemand ten uitvoer brengen' (zorgen dat wat er in het contract staat ook wordt uitgevoerd)
- 15 Κύριοι ἔστωσαν φυλάσσοντες καὶ ἐπεγφέροντες: vertaal als 'zij hebben het recht te bewaken en te produceren'.

B 9: *Scheiding*

De twee begrafenisdiensdieners, Soul(is) en Senpsais, ontbinden hun huwelijk, nadat aan de voorwaarden van hun huwelijkscontract is voldaan

- 1-2 νεκροτάφος/ νεκροτάφισ (= de vrouwelijke vorm): begrafenisdienaar, doodgraver; dit was in Egypte, dat erg bezig was met de dood en het leven na de dood (denk aan de mummies en de piramides), een belangrijk beroep dat van vader op zoon (of zelfs dochter) werd doorgegeven.
- 1 τοπαρχία: een toparchie was een deel van een Egyptische provincie (zie de Algemene informatie, 'Egypte in kaart gebracht'); de provincie Kysis lag in de Dakhla of de Kharga oase
- 3 ἀπὸ τῆς αὐτῆς: lees ἀπὸ τῆς αὐτῆς τοπαρχίας
- 5 συνβίωσιν: substantivum van σύν - βιώω
- 6, 12 πληρώω: hier 'ontvangen'

- 7-8 οἰωδῆ] | ποτε τρόπῳ εἰδῶν: voor de betekenis van de haken zie Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten'. Vertaal deze zin als 'op welke manier dan ook'; het is een manier om alles wat niet specifiek vermeld is toch bij dit contract te betrekken.
- 10 ἔδνου: τὸ ἔδνον, zie ἔδνα
- 14 προίξ: bruidsschat
- 17 ἀπαξαπλῶς: hier 'zonder uitzondering'
- 17-18 Betrek voor een duidelijker vertaling περὶ μηδενὸς en παντὸς πράγματος bij elkaar ἐ[γγράφου ἦ] | ἀγράφου: bijvoeglijke naamwoorden gevormd uit ἐν – γραφῶ en ἀ – γραφῶ
- 18 τὸ σύνολον: (bijwoord) in het algemeen, geheel en al; na een negatie 'wat dan ook'
- 19 ἡ ἀποζυγή: het substantivum bij ἀποζεύγνυμι, de actieve vorm van ἀποζεύγνυμαι
- 20 ἐφ' ὑπογραφῆς: (denk aan ὑπο – γράφω) 'met ondertekening'
- 21 ὡς ἐν δημοσί[ῳ κατακει] | μένη: zie de aantekening bij B 7, regel 12
- 22 ἐπερωτηθεὶς ὡμολόγησα: zie de aantekening bij B 6, regel 19
- 23 De keizerdatering (zie ook [de aantekening bij] B 6, regel 20-22), helaas niet volledig overgeleverd.

C: In de problemen: petites

C 10: *De dochter van de herbergierster*

Haunchis verkoopt bier met behulp van haar dochter. Deze is echter ontvoerd (uit vrije wil?..) door Demetrios de wijnbouwer, waardoor Haunchis' inkomsten zijn gedaald. Ze vraagt Zenon te zorgen dat haar dochter terug komt.

- 1 χαίρειν: zie de aantekening bij A 3, regel 1
- 2 ζῦτος: bier
- 3-4 ζυτοπωλεῖον: 'bier-winkel', hier een soort groothandel, een biercentrale, waar Haunchis haar bier inslaat
- 4 διατίθημι: hier 'verdelen' in de (medium) betekenis 'verzetten, verkopen'
- 5 εὐτακτῶ: regelmatig, stipt betalen, namelijk aan de biercentrale waar ze haar bier haalt
- 6-7 ὁ ἀμ | πελουργός: wijnbouwer, wijngaardernier
- 11 συνένεμε: συν-νέμειν, 'samen beheren'
- 12 τὸ ἐργαστήριον: hier 'de winkel, het café'
- 16 τὰ δέοντα: zie de aantekening bij A 5, regel f
- 20 ἀξιῶ: de samengetrokken vorm van ἀξιόω, hier 'ik vraag u'
- 23 ἔρρωσο: zie de aantekening bij A 2, regel 7
- 24 De datum en andere informatie op de achterkant geven aan wanneer het door Zenon is ontvangen en van wie het komt
Μεχέρ: zie Algemene informatie, 'De Egyptische maanden'

C11: *Noodkreet uit de gevangenis*

Kallippos zit (om jammer genoeg onbekende redenen) in de gevangenis en vraagt Zenon hem te helpen: het is voor hen allebei nadelig dat Kallippos zijn werk niet kan doen.

De schrijver van deze tekst heeft nogal wat spelfouten gemaakt: let dus goed op het kritisch apparaat onder de tekst!

- 1 χαίρειν: zie de aantekening bij A 3, regel 1
ἐπικοιμάομαι: in slaap vallen
περιοράω: hier 'over het hoofd zien, zich niet bekommeren om, negeren'
'με': zie voor de betekenis van de haakjes de Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten'
- 3 νομή: weide, grasland

- ἀπορρήγνυμι: (af)breken, kapot maken
 χόρτος: hooi
 4 κεκομμένου: (af)gemaaid
 ὠφελέω: nuttig zijn, hier 'winst maken'
 δεσμός: hier 'bundel' (namelijk hooi)
 Ὑ: zie Algemene informatie, 'Cijfers in het Grieks'
 6 ἀφ' οὗ: vertaal met 'sinds'
 7 τὰ προβάτια ἃ περιπεπωίημαι: 'de schapen die ik (voor mezelf) verzameld heb';
 Kallippos hoedt voor Zenon een kudde schapen. Hij moet zorgen dat de kudde intact blijft, dus dat er weinig schapen dood gaan en genoeg geboren worden om de overleden schapen aan te vullen. De 'extra' schapen mag hij zelf houden om een eigen kudde op te bouwen.
 ἐλήλυθα: hier in de zin van 'in dienst komen'; van welk werkwoord komt deze vorm?
 7-8 διέρπα | κται: διαρπάζω, 'stelen'
 8 ἄτι .: het is niet duidelijk wat Kallippos hier boven de regel heeft willen toevoegen
 9 ἐπισκέψη: van ἐπισκέπτομαι, het werkwoord bij ἐπίσκεψις

C 12: *De weduwe versus de huisbaas*

De inmiddels overleden man van Asia, de soldaat Machatas, werd gelegerd in Pelousion en ingekwartierd in het huis van Poöris. In zijn helft van het huis bouwde hij een altaar voor de Syrische godin Atargatis en voor Aphrodite Berenike, en hij begon aan de bouw van een muur om de twee helften van het huis te scheiden. Zijn weduwe Asia vraagt in deze petitie aan koning Ptolemaios I om hulp, omdat Poöris haar verhindert de muur af te maken.

- 1 χαίρειν: zie de aantekening bij A 3, regel 1
 ἀδικοῦμαι: het medium van ἀδικέω, vertaal daarom 'mij is onrecht aangedaan'
 1 σταθμοῦχος: bezitter van een huis, huisbaas
 2 σταθμοδοτέω: inkwartieren, gelegerd worden
 διελομένου: namelijk het huis van Poöris
 2-3 ἀνοικοδομέω: bouwen
 3 Waarschijnlijk wordt de Syrische godin Atargatis bedoeld, een zee- en natuurgodin. Aphrodite Berenike is een voorbeeld van de (Egyptische) gewoonte koninginnen met godinnen te verbinden: Berenike was de vrouw van koning Euergetes I (247-221 v.Chr.)
 4 ἡμιτέλεστος: 'half af(gemaakt)'
 ἐπισυντελέω: afmaken
 5 ὑπερβατός: 'overklimbaar'
 7 In Egypte was de στρατηγός geen militair meer, maar een belangrijke civiele ambtenaar; een strateeg was de gouverneur van een provincie.
 Een ἐπιστάτης kan het hoofd zijn van een heleboel verschillende dingen; in deze tekst (en de volgende petitie) wordt waarschijnlijk het hoofd van de politie bedoeld, van de stad waar de betrokken partijen wonen
 8 τὸ δίκαιον: recht, rechtvaardigheid
 10 ἐπισκέπτομαι: voor de betekenis van de haken, zie Algemene informatie, 'Gepubliceerde teksten'. Voor het werkwoord, zie de aantekening bij C 11, regel 9
 11 Λώιου: *Loios* is een Macedonische maandnaam die hier correspondeert met de Egyptische maand *Choiak* (zie Algemene informatie, 'De Egyptische maanden' en voor het getal 'Cijfers in het Grieks')
 V 3 καθαίρεισι: het substantivum van καθαίρω, 'het neerhalen, afbreken'

C 13: *Een ondankbare zoon*

Pappos heeft zijn zoon een goede opvoeding gegeven, maar nu hij oud is zorgt zijn zoon op zijn beurt niet goed voor hem; hij vraagt de koning om hulp om te zorgen dat zijn zoon hem niet meer mishandelt en besteelt. Het is bijzonder dat we over deze zaak kunnen lezen dat het allemaal goed afloopt.

- 1 χάριεν: zie de aantekening bij A 3, regel 1
ἀδικοῦμαι: zie de aantekening bij C 12, regel 1
- 4-5 Pappos heeft blijkbaar al eerder problemen gehad met zijn zoon en is toen naar de ambtenaar Dioskourides gestapt, die Strouthos ertoe verplicht heeft Pappos elke maand bij te staan. Vertaal zin 4-5 met '.....[heb ik mijn toevlucht genomen tot] Dioscourides, uw [bijvoorbeeld 'dienaar' of een bepaald soort ambtenaar] in Arsinoe [die ...] hem (mijn zoon) [ertoe heeft verplicht] mij elke maand een *artabe* graan te geven en 4 drachmen, waarmee hij ook zelf [akkoord is gegaan]'
- 4 ἐν Ἀρσινόῃ: zie Algemene informatie, de kaart van Egypte
- 5 ἀρτάβη: dit is de maat die gebruikt werd voor droge producten zoals graan, groentenzaad, bonen ed. 1 *artabe* bevatte ongeveer 40 liter, maar dit varieerde ook wel. Een Egyptenaar had in één jaar ongeveer 10 *artabes* graan nodig om van te leven.
- 6 περικα[?]: de uitgever wist niet hoe hij dit woord kon aanvullen, je kunt het dus niet vertalen, maar dat hindert het verloop van de zin verder niet
- 7-8 δρον: het gaat hier om het einde van een woord dat we niet meer weten; voor je vertaling kun je het gewoon overslaan:
ἀποβιάζομαι: geweld gebruiken, vertaal 'met geweld komt hij mijn huis binnen'
- 8 τὸ πρόχειρον: het substantivum bij πρόχειρος, vertaal hier 'wat voor het grijpen ligt'
- 10 Zie over de strateeg en de *epistates* de aantekening bij C 12, regel 7
- 10-11 Θεμίστου μερίς: de '*meris*' van Themistos' was een van de drie *merides* (*meris* betekent 'deel') waarin de provincie de Fayum (zie de Kaart van Egypte in de Algemene informatie) werd opgedeeld
- 11 τῆς ἐπὶ τοῦ χώματος: de ligging van de stad Arsinoë wordt nader aangeduid
- 12 ἡ ἔντευξις: hier 'de petitie'
ἐπίστημι: hier '(doen) stoppen'
ταγή: hier '(het betalen van) pensioen, alimentatie'
- 12-13 ἐγγύον καθίστημι: zie de Medium betekenis van ἐγγυάω
- 13 ἐντακτῶ: zie de aantekening bij C 10, regel 5
- 14 τὸ δίκαιον: zie de aantekening bij C 8, regel 14
- 16 *Daisios* is een Macedonische maandnaam
- V1 Φαῶφι δ: of de *epistates* of de strateeg heeft een verkeerde datum opgeschreven
καθίστημι: Strouthos is door de *epistates* ontboden en heeft een gesprek met hem gehad, waarna hij bepaalde dingen heeft beloofd
- 2 εὐδοκέω: eens/tevreden zijn met, goedkeuren
- 3 De uitgever van de tekst snapte niet wat er in deze regel stond: kun jij bedenken wat de *epistates* hier bedoelt?

C 14: *Een beledigde Griek*

Herakleides de Griek beklagt zich bij de koning over het schandalige gedrag van de Egyptische vrouw Psenobastis: hij heeft getuigen van haar daden en wil dat ze gestraft wordt, aangezien hij te gast is in het land.

- 1 χάριεν: zie de aantekening bij A 3, regel 1
ἀπ' Ἀλεξάνδρου νήσου: de herkomst van Herakleides - let op: dit is niet dezelfde plek als Alexandrië
- 1-2 ὁ Ἀρσινοίτου νομός is een andere naam voor de provincie de Fayum

- 2 ἀδικοῦμαι: zie de aantekening bij C 12, regel 1
ὡς αἱ πρόσοδοι: 'volgens de fiscale kalender' - de datering van de belasting volgde een andere jaartelling dan de gewone datering
- 3 παραπορεύομαι: voorbij komen, passeren
...α.αἰν...: we weten niet wat hier gestaan heeft, maar voor je vertaling heeft dit geen gevolgen
- 3-4 ἐπ[ιπ]αρά|κύψασα: ἐπιπαρακύπτω: voorover buigen, vul hier bijvoorbeeld aan 'uit een raam' of 'van een balkonnetje'; dit zal ook nog op de vorige regel hebben gestaan, waar we het dus niet meer kunnen lezen, maar deze aanvulling past in de context van het verhaal
τὸ οὔρον: urine
ε.....: we weten niet wat hier gestaan heeft, maar voor je vertaling heeft dit geen gevolgen
- 5 καταρρέω: overgieten, hier in de zin van 'doordrenken'
ἀντιλοιδοροῦντος: ἀντι - λοιδορέω
- 6 ἐπισπάω: vastgrijpen
ἢ ἀναβολή: hier 'kraag'
ἐπαράσσω: hier '(erop) slaan'
- 7 ἀπογυμνῶ: ontbloten
ἐμπτύω: spugen
- 7-8 ἄρχουσα: namelijk de ruzie
χειρῶν ἀδίκων: letterlijk: 'met onrechtvaardige handen'
- 9 περιοράω: zie de aantekening bij C 11, regel 1
- 10 Διοφάνει τῶι στρατηγῶι: zie de aantekening bij C 12, regel 7
- 11 Zie over de *epistates* de aantekening bij C 12, regel 7
διακρίνω: hier 'ondervragen'
- 12 ἔντευξις: zie de aantekening bij C 13, regel 12
συνκρίνω: l. συγκρίνω, 'kiezen, beslissen (over een straf)'
- V 1 *Dios* is een Macedonische maandnaam

Opdrachten

gebruik de Griekse teksten in combinatie met de Algemene informatie

Algemeen

- 1) Van tekst 3, 7, 8 en 11 zijn Afbeeldingen bijgevoegd: zoek de juiste foto bij elke tekst en beschrijf kort de verschillende handschriften.
- 2) (Misschien vind je het handig deze opdracht samen met een klasgenoot te doen)
Lees kort het kopje 'Handschrift in de Papyri' van de Algemene Informatie, en bekijk dan de Afbeelding van tekst 5. Teken nu het Griekse alfabet in drie kolommen: in de eerste kolom de hoofdletters, dan in de tweede kolom de kleine letters zoals je ze zelf schrijft, en teken vervolgens in de derde de Griekse letters na zoals deze Egyptenaar ze schreef. Let op: de *zeta*, *xi*, en *psi* zitten niet in de tekst.
Wat valt je op wanneer je de drie kolommen met elkaar vergelijkt?
- 3) Er zijn een heleboel papyri gevonden in Egypte, maar slechts een paar daarvan zijn gevonden in de 'Nijldelta'; kijk naar het kaartje van Egypte en zoek de Nijldelta op: wat zou er de oorzaak van zijn dat er zo weinig papyri gevonden zijn?
- 4) Lees het kopje 'De Egyptische maanden' van de Algemene Informatie: de *Aswan-dam* zorgt er voor dat de Nijl niet meer (over)stroomt zoals vroeger. Dit heeft veel voordelen voor de Egyptenaren, maar ook wel nadelen: zoek, bijvoorbeeld op internet, op wat de *Aswan-dam* precies is, en wat de voor- en nadelen zijn?

A: Persoonlijke documenten

- 1) Wanneer zal het huwelijk plaatsvinden? Reken deze datum met behulp van de tabel 'De Egyptische maanden' en 'Cijfers in het Grieks' in de Algemene informatie om naar onze moderne 'maandtelling'.
- 2) a) Om wat voor feest gaat het hier?
b) Wat zijn Serenia's transportmogelijkheden? Deze tekst komt uit Oxyrhynchus: zoek deze plaats op het kaartje van Egypte op (zie de Algemene informatie, 'Egypte in kaart gebracht') en leg uit waarom dit de mogelijkheden zijn.
- 3) a) Wie heeft deze brief geschreven, aan wie, en waarom?
b) Welke stad bedoelt de schrijver in regel 3?
c) Bedenk minimaal twee redenen waarom je kunt aannemen dat de schrijver van deze brief een vrij jonge jongen is.
- 4) a) Tegen wie van haar kinderen heeft de moeder het in regel 5-12, en aan welk gevaar is deze persoon ontsnapt?
b) Het is helaas afgebroken van de papyrus, maar waarom zou de schrijfster 'Kleopatra' een goede naam kunnen hebben gevonden voor haar nieuwe kleindochter?
- 5) a) Kijk goed naar de Afbeelding van tekst 5 en leg de Griekse tekst ernaast: in de hier gedrukte tekst liggen het begin en einde van de regels anders dan op de papyrus zelf.

Kijk of je op de papyrus de eerste en laatste woorden van de zinnen kunt vinden, en geef door middel van streepjes aan in je tekst, wáár op de papyrus de nieuwe regels beginnen.
b) Wat vraagt Polykrates in deze brief zijn vader allemaal te doen?

B: Contracten

- 6) a) Wie zijn de twee mannen in de eerste regel?
b) Waar is de ezel aan de koper overhandigd, en waar heeft de verkoper zijn geld ontvangen?
c) Waarom denk je dat de ezel zo nauwkeurig beschreven wordt?
- 7) a) Door wie is de ondertekening geschreven, en waarom? (twee redenen)
b) Aurelios Piperismi heeft de olijfolie ontvangen 'voor zijn eigen gebruik'; bedenk tenminste twee dingen waarvoor olijfolie kon worden gebruikt in de Oudheid.
- 8) a) Lees in de Algemene informatie over de geschiedenis van Egypte en bekijk het Tijdsoverzicht: wie is deze satraap Ptolemaios?
b) In dit huwelijkscontract komen een aantal dingen voor die sterk doen denken aan moderne huwelijken: noem er minimaal twee.
c) regel 6: Εἰὰν δέ τι κακοτεχνούσα ἀλίσκεται ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ἀνδρὸς Ἡρακλείδου Δημητρία: wat voor slechts zouden ze kunnen bedoelen?
- 9) Vertaal eerst tekst 8 en maak de opdrachten, voordat je begint aan de opdrachten bij tekst 9.
a) Waarom gaat het paar scheiden?
b) Lees regel 6-15: wat zijn de voorwaarden voor de scheiding? Kun je in tekst B 8 net zulke voorwaarden vinden in geval Herakleides en Demetria ooit gaan scheiden?

C: Petities

- 10) a) Wie is Haunchis en wat is er volgens haar met haar dochter gebeurd?
b) Wat heeft dit voor gevolgen voor Haunchis?
- 11) Vertaal eerst tekst 10 en maak de opdrachten, voordat je begint aan de opdrachten bij tekst 11.
a) Wat is het voorstel met betrekking tot zijn vrouw, dat Kallipos in de laatste regels doet? Kun je een reden bedenken waarom hij dit voorstelt? Kun je een reden (misschien dezelfde) bedenken waarom Zenon het met dit voorstel eens zal zijn?
b) Wat kun je op basis van tekst 10 en 11 samen concluderen over de persoon Zenon? (let hierbij niet alleen op de inhoud van de teksten maar ook op andere informatie die je hebt over de teksten)
- 12) a) Wat is Asia van plan met de muur in haar huis, en waarom? Probeer een reden te bedenken waarom haar huisbaas bezwaren kan hebben gehad tegen haar plannen.
b) In regel 10 wordt in een ander handschrift een opdracht gegeven aan iemand: wat wordt er opgedragen, aan wie en door wie? Hoe past dit in wat je eerder in de tekst hebt gelezen?

- 13) a) In regel 1 staat dat Pappos onrecht wordt aangedaan ὑ]πὸ Στρουθοῦ [τοῦ υἱοῦ μου]: τοῦ υἱοῦ μου staat tussen vierkante haken, dus de uitgever van de tekst heeft dit zelf aangevuld. Geef aan waar in de rest van de tekst de uitgever deze informatie heeft kunnen vinden.
- b) Vertaal tekst 11, als je dat nog niet gedaan hebt, en maak de opdrachten erbij. Wat kun je op basis van deze teksten zeggen over de verwachtingen van ouders in de oudheid over hun kinderen? Komt dat ook in onze tijd voor?
- 14) a) Wat is er allemaal met Herakleides gebeurd?
- b) Noem drie overeenkomsten tussen de teksten 12, 13 en 14.